

Neatkarīgas novērtēšanas mehānisms Latvija

Ziņojums par Latvijas Otrā nacionālā rīcības plāna izpildi 2015–2017

Zinta Miezaine, sabiedriskās politikas analītiķe, biedrība “Risinājumu darbnīca”

Saturs

Pārskats: Latvija	2
Par Novērtēšanu	6
Apņemšanas īstenošana	8
✦ 1. apņemšanās. Atvērtie dati	10
2. apņemšanās. Vienots likumprojektu portāls	15
3. apņemšanās. Vienota interneta platforma	18
<i>Vienota platforma valsts institūciju tīmekļa vietnēm un informācijai</i>	18
✦ 4. apņemšanās. Atklāta valdes atlase	21
5. apņemšanās. Publiskās finanses	25
6. apņemšanās. NVO finansēšana	31
✦ 7. apņemšanās. Balsošana tiešsaistē	35
8. apņemšanās. Trauksmes cēlēju aizsardzība	39
9. apņemšanās. Partiju finansēšana	42
10. apņemšanās. Ētikas kodekss	47
Metodoloģija	50

Pārskats: Latvija

Neatkarīgas novērošanas mehānisms. Noslēguma ziņojums 2015–2017

Latvijas otrais rīcības plāns ļāva panākt nozīmīgus uzlabojumus atvērto datu, tiešsaistes līdzdalības un valsts uzņēmumu pārvaldes jomās. Joprojām jāturpina publiskot līgumus, jāizveido portāls, kurā komentēt likumprojektus un politikas dokumentus, jārada daudzpusējs ieinteresēto personu forums, kas ļaus sekot APP apņemšanos izpildei.

Atvērtās pārvaldības partnerība (APP) ir brīvprātīga starptautiska iniciatīva, kuras mērķis ir īstenot apņemšanās, ar kurām dalībvalstu valdības saviem iedzīvotājiem sola veicināt caurspīdīgumu, palielināt iedzīvotāju ietekmi, apkarot korupciju un izmantot jaunās tehnoloģijas labākai pārvaldībai. Neatkarīgais novērtēšanas mehānisms (NNM) ik divus gadus īsteno pārskatu par katras dalībvalsts paveikto. Šajā ziņojumā sniegts rezultātu kopsavilkums no 2015. jūlija līdz 2017. gada jūlijam, un tajā iekļauti arī atsevišķi būtiski notikumi līdz 2017. gada septembrim.

Latvijā APP procesu sākotnēji koordinēja Ārlietu ministrija (ĀM). 2016. gadā par vadošo institūciju kļuva Valsts kanceleja (VK). Tā atrodas tiešā Ministru prezidenta pakļautībā. Daļu nozīmīgu apņemšanos un starpposma mērķu īstenoja Valsts kanceleja, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB).

Latvijas otrais rīcības plāns ļāva sekmīgi ieviest tehnoloģijas, kas ļaus nodrošināt informācijas pieejamību un veidot ilgtermiņa tehnoloģiskās programmas sabiedrības līdzdalībai. Kā plāna izstrādē, tā īstenošanā tika iesaistītas pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Tomēr atsevišķas reformas, piemēram, lobēšana un noteikumi, kas reglamentē atbildīgumu, nav devušas rezultātus, jo Saeima noraidīja izpildvaras priekšlikumus.

Šī ziņojuma sagatavošanas laikā Latvijas valdība vēl nebija publicējusi otrā rīcības plāna noslēguma pašnovērtējuma ziņojumu.

Trešā rīcības plāna izstrādē līdzdarbojās valdības un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Rīcības plāna projekts tika nodots sabiedrības rīcībā viedokļu izteikšanai¹ un 2017. gada novembrī publicēts APP mājaslapā.² Tajā ietvertas 12 apņemšanās: sešas no tām balstītas iepriekšējās APP apņemšanās, un sešas paredz jaunas iniciatīvas.

I. tabula. Īsumā:		
	Vidus posma	Noslēguma
Apņemšanos skaits		10
Izpilde		
Pabeigta	1	4
Gandrīz pabeigta	3	3
Ierobežota	6	3
Nav sākta	0	0
Apņemšanos skaits ar ...		
skaidru atbilstību OPP vērtībām	8	8
potenciālu pārveidojošu ietekmi	3	3
Pabeigtas vai gandrīz pabeigtas	4	7
Visas trīs pazīmes (☺)	2	3
Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?		
Nozīmīgi		3
Izcili		0
Turpmākā virzība		
Apņemšanās, kas iekļautas nākamajā rīcības plānā		6

¹ "Atvērtā pārvaldība", Ministru kabinets, <http://www.mk.gov.lv/lv/content/atverta-parvaldiba>.

² Latvijas Trešais nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns 2017–2019, 2017. gada novembris, <http://bit.ly/2kr08jd>.

Konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību īstenošanas gaitā

APP dalībvalstis rīcības plāna izstrādes un īstenošanas gaitā ievēro konsultāciju procesu. Latvijas Otrā rīcības plāna īstenošanas laikā konsultāciju process bija decentralizēts atbilstoši dažādu īstenošanā iesaistīto valdības institūciju normatīvajiem aktiem un praksei. Dažos gadījumos šīs institūcijas izmantoja apspriešanas dokumentus, sociālos medijus un aptaujas, lai iesaistītu iedzīvotājus apņemšanās īstenošanā. Sabiedrības ietekmes līmenis bija atkarīgs no apņemšanās rakstura un atbildīgo institūciju konsultāciju praksēm.

Lai gan APP rīcības plānam nebija izveidots īpašs forums, kurā būtu iespējams regulāri sekot tā īstenošanas gaitai, dažas apņemšanās tika apspriestas Memoranda padomes sanāksmēs. Šajos gadījumos diskusiju un lēmumu pieņemšanas forumu veidoja izvēlētas nevalstiskās organizācijas (NVO) un iecelti valdības pārstāvji. Memoranda padome pulcējas vismaz reizi mēnesī. Saskaņā ar paritātes principu, sanāksmes vada ievēlēts NVO priekšsēdētājs un Valsts kancelejas direktors. Sanāksmes tiek straumētas tiešsaistē, un ieraksti (tai skaitā protokoli) vēlāk ir pieejami sabiedrībai. Turklāt kā NVO, tā ministrijas var izvirzīt jautājumus apspriešanai. Debates parasti ļauj vienoties par lēmumiem, tomēr iespējami arī lēmumi, kas pieņemti ar vienkāršu balsu vairākumu. Tomēr, kā parādīts 2. un 3. tabulā, nebija vispārēja foruma, ar kura palīdzību iedzīvotāji tiktu sistemātiski iesaistīti plāna īstenošanas gaitā, un sabiedrības ietekmes līmenis šajā īstenošanas posmā bija atšķirīgs atkarībā no attiecīgā gadījuma.

2. tabula: Konsultācijas īstenošanas gaitā

Pastāvīgs daudzpusējs ieinteresēto pušu forums	Vidusposmā	Noslēgumā
1. Vai forums pastāvēja?	Nē	Nē
2. Vai notika regulāras foruma sanāksmes?	Nē	Nē

3. tabula: Sabiedrības ietekmes līmenis īstenošanas gaitā

NNM ietvaros adaptēts Starptautiskās sabiedriskās līdzdalības asociācijas (SSLA) "Līdzdalības spektrs", lai to pielietotu APP.¹ Spektrs parāda potenciālo sabiedrības ietekmes līmeni uz rīcības plāna saturu. Atbilstīgi APP garam, lielākajai daļai valstu būtu jātiecas uz sadarbību.

Sabiedrības ietekmes līmenis Rīcības plāna īstenošanas gaitā	Vidusposmā	Noslēgumā	
Iespējošana	Atsevišķos gadījumos	Atsevišķos gadījumos	
Valdība sniedza sabiedrības pārstāvjiem lēmumu pieņemšanas pilnvaras.			
Sadarbība			Pastāvēja savstarpējs dialogs UN sabiedrība palīdzēja veidot dienaskārtību.
Iesaistīšana			Valdība nodrošināja atgriezenisko saiti skaidrojot, kā sabiedrības ierosinājumi izvērtēti un ņemti vērā.
Konsultēšanās	Sabiedrība varēja sniegt priekšlikumus.		

Informēšana	Valdība sniedza sabiedrībai informāciju par rīcības plānu.		
Nekonsultēšanās	Konsultēšanās nenotika.		

¹ International Association for Public Participation, *IAP2's Public Participation Spectrum*, 2014, http://c.ymcdn.com/sites/www.iap2.org/resource/resmgr/foundations_course/IAP2_P2_Spectrum_FINAL.pdf.

Par Novērtēšanu

Indikatori un metode, kas izmantota NNM pētījumā atrodama NNM procedūru rokasgrāmatā (*IRM Procedures Manual*).¹ Atsevišķi pasākumi – ar zvaigznīti atzīmētās apņemšanās (★) – pelnījuši detalizētāku skaidrojumu, jo ir īpaši interesanti lasītājiem, kā arī veicina sacensību APP dalībvalstu starpā, tiecoties sasniegt augstākos rezultātus. “Zvaigžņotās apņemšanās” ir APP apņemšanās paraugs. Lai saņemtu zvaigznīti, nepieciešams, lai apņemšanās atbilstu vairākiem kritērijiem:

- Ar zvaigznīti atzīmētās apņemšanās raksturo “vidēja” vai “augsta” konkrētība. Jāparedz skaidri definētas aktivitātes un soļi, kas ļaus spriest par attiecīgās apņemšanās potenciālo ietekmi.
- Apņemšanās aprakstīta valodā, kas ļauj skaidri saprast tās nozīmi atvērtas pārvaldības veidošanā. Tai jābūt saistītai ar vismaz vienu APP vērtību, t.i., informācijas pieejamību, sabiedrības līdzdalību, vai atbildīgumu sabiedrības priekšā.
- Apņemšanās potenciāli var panākt “transformējošu” ietekmi, ja tiek īstenota pilnībā.²
- Valdībai rīcības plāna īstenošanas laikā jāpanāk ievērojams progress, tuvojoties šīs apņemšanās izpildei un jāsaņem vērtējums “būtiski izpildīta” vai “pabeigta”.

Zvaigžņotās apņemšanās var zaudēt šo statusu, ja rīcības plāna īstenošanas gaitā tās netiek būtiski izpildītas vai pabeigtas.

Saskaņā ar šiem kritērijiem, Latvijas rīcības plānā tika iekļautas divas zvaigžņotās apņemšanās. Perioda beigās atbilstoši tam, kādas izmaiņas konstatētas izpildes līmenī, Latvijas rīcības plānā bija trīs zvaigžņotās apņemšanās.

Visbeidzot, tabulas šajā sadaļā atspoguļo tikai daļu bagātīgā NNM ievāktā datu klāsta. Pilns Latviju raksturojošo datu apjoms pieejams *OGP Explorer*, sekojot saitei www.opengovpartnership.org/explorer.

Par to, vai sekmēta atvērta pārvaldība

Lai fiksētu izmaiņas valdības praksē, NNM gala ziņojumos ieviesa jaunu mainīgo raksturlielumu “Vai tas sekmējis atvērta pārvaldību?” Šis mainīgais ir mēģinājums raudzīties plašāk un papildus iznākumu un rezultātu mērīšanai izvērtēt, kā, īstenojot apņemšanos, izmainīta valdības prakse.

Dažas APP apņemšanās rakstveidā ir neskaidras un/vai skaidri neatbilst APP vērtībām, tomēr ļauj panākt nozīmīgas politiskās reformas. Citos gadījumos apņemšanās rakstveidā šķiet būtiskas un ambiciozas, taču, tās īstenojot, neizdodas sekmēt atvērta pārvaldību. Mainīgais “Vai tas sekmējis atvērta pārvaldību?” paredzēts, lai notvertu šīs smalkās nianšes.

Mainīgais “Vai tas sekmējis atvērta pārvaldību?” novērtē izmaiņas valdības praksē, izmantojot sekojošu skalu:

- Pasliktināšanās: pārvaldības atvērtība apņemšanās rezultātā mazinājusies.
- Bez izmaiņām: pārvaldības praksē nav izmaiņu.
- Nenozīmīgas izmaiņas: Zināmas izmaiņas, tomēr to ietekme uz atvērtības līmeni ir neliela.
- Nozīmīgas izmaiņas: solis uz priekšu atvērtas pārvaldības virzienā attiecīgajā politikas jomā, tomēr progress ir ierobežots ietekmes apjoma vai mēroga ziņā.
- Izcilas izmaiņas: reforma, kas pārveidojusi ierasto kārtību attiecīgajā politikas jomā, panākot atvērta pārvaldību.

Lai novērtētu šo mainīgo, uzsākot rīcības plāna izpildi, pētnieki novērtē *status quo* (līdzšinējo situāciju). Pēc tam pētnieki novērtē rezultātus atbilstoši to *īstenošanai*, raugoties, kādas izmaiņas pārvaldības atvērtībā panāktas.

Lasītājiem jāņem vērā pastāvošie ierobežojumi. NNM noslēguma ziņojumi tiek sagatavoti vien dažus mēnešus pēc īstenošanas cikla pabeigšanas. Mainīgais vērst uz rezultātiem, kuri novērojami

pārvaldības atvērtības praksē divu gadu īstenošanas perioda beigās. Metodoloģiskas dabas sarežģītību un ziņojuma sagatavošanas termiņu dēļ nedz ziņojums, nedz mainīgais neparedz novērtēt ietekmi.

Par Otrā pārskatīto rīcības plānu

2016. gada oktobrī Latvijas valdība publicēja Otrā rīcības plāna pārskatīto versiju.³ Šajā pārskatītajā redakcijā saglabāti visu 10 apņemšanās galvenie mērķi saglabāti nemainīgi, tikai sniegti konkrētāki starpposma mērķi (angl. *milestones*), katras aktivitātes īstenošanas termiņi.

Pārskatītais plāns tika publicēts pēc pirmā īstenošanas gada noslēguma (gads noslēdzās 2016. gada jūnijā), tādēļ NNM progresa ziņojumā sniegtais novērtējums bija balstīts rīcības plāna sākotnējā versijā. Savukārt šajā noslēguma ziņojumā novērtējums balstīts pārskatītajā rīcības plānā. Tā kā apņemšanās teksts katras apņemšanās sadaļā šajā ziņojumā ņemts tieši no pārskatītā rīcības plāna, tas dažviet nedaudz atšķiras no iepriekšējā NNM ziņojumā publicētā teksta. Pārskatītais formulējums kopumā neietekmē novērtējumu, taču gadījumos, kad šāda ietekme pastāv, tas skaidri norādīts aprakstos zem apņemšanos tabulām.

¹ "About the IRM," Independent Reporting Mechanism, Open Government Partnership, <http://www.opengovpartnership.org/about/about-irm>.

² Starptautisko ekspertu panelis šo kritēriju izmainīja 2015. gadā. Detalizētāka informācija: <http://www.opengovpartnership.org/node/5919>.

³ Latvijas Nacionālais rīcības plāns 2015–2017 (pārskatītā versija) ("Latvia National Action Plan 2015–2017 (Updated)," Documents, Open Government Partnership), <http://bit.ly/2IP4mfk>.

Apņemšanos Īstenošana

Vispārīgs apņemšanos raksturojums

APP ietvaros valstīm jāizvirza apņemšanās, kas tiek ietvertas divu gadu rīcības plānā. Turpmāk tekstā sniegtajās tabulās raksturota īstenošanas pakāpe perioda beigās un atainots progress saistībā ar rādītāju “Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?” Apņemšanās, kuras tika pabeigtas jau vidusposmā, ziņojumā raksturotas ar Progresu ziņojuma slēdzienu kopsavilkumu, taču koncentrējoties uz mainīgā rādītāja “Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?” analīzi. Sīkāka informācija, kas raksturo šīs apņemšanās, pieejama Latvijas NNM Progresu ziņojumā 2015–2016.¹

Latvijas Otrajā rīcības plānā ietvertas 10 apņemšanās, kuras vērstas uz trim svarīgākajām jomām – atvērto datu risinājumu veicināšana (ieskaitot tādus, kas uzlabo sabiedrības līdzdalību), korupcijas novēršana un atbildīga rīcība ar publiskajiem resursiem, sabiedriskās integritātes uzlabošana (piemēram, politisko partiju finansēšanas regulējums). Lai gan rīcības plānā ietvertas svarīgas aktivitātes, kas vērstas uz pārvaldes atbildīgumu sabiedrības priekšā, lielākajā daļā gadījumu tie ir valdības iekšējie pasākumi, kuriem trūkst uz sabiedrību vērstas dimensijas.

4. tabula: Progresu novērtējums

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Statuss				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgam un atbildīgam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska I	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas
1. Atvērtie dati			✓		✓			✓				✓			✓					✓	
2. Vienots likumprojektu portāls			✓		✓	✓		✓			✓			✓				✓			
3. Vienota interneta platforma		✓			✓			✓					✓					✓			
4. Atklāta valdes atlase				✓	✓	✓					✓			✓		✓				✓	
5. Publiskās finanses		✓			✓					✓			✓				✓				
6. NVO finansēšana		✓				✓				✓				✓				✓			
7. Balsošana tiešsaistē			✓			✓		✓			✓				✓					✓	
8. Trauksmes cēlēju aizsardzība		✓					✓			✓			✓		✓			✓			
		✓			Neskaidrs					✓				✓				✓			

9. Partiju finansēšana											✓						
10. Ētikas kodekss	✓				Neskaidrs	✓						✓	✓		✓		

¹ "NNM. Latvija. Progresu ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība,
<https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-mid-term-progress-report-2015-2017>.

🌐 I. apņemšanās. Atvērtie dati

Apņemšanās teksts:

Veicināt publiskās pārvaldes datu pieejamību atvērtā veidā

Publiskās pārvaldes rīcībā esošie dati un informācija ir resurss, kurš ietver nerealizētu ekonomisku un sociālu potenciālu. Datu vērtība pieaug, tos nododot atklātībā, kur tie var tikt izmantoti jaunu komercproduktu un pakalpojumu radīšanā, zinātniskajā un pētnieciskajā darbā, sabiedrisko procesu analīzē, kas IKP pieauguma un nodokļu ienākumu veidā radīs pozitīvu ietekmi ne tikai uz nacionālo ekonomiku, bet arī tiešā veidā – budžeta ieņēmumiem, kur daļa no tiem var tikt izmantoti šī valsts pārvaldes darba virziena uzturēšanas un tālākas attīstības finansēšanai, radot iespēju valsts datos esošo potenciālu arvien intensīvāk pārvērst ekonomikas potenciālā.

Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam (turpmāk – Pamatnostādnes) paredzēta virkne pasākumu, lai veicinātu valsts pārvaldes datu proaktīvu publicēšanu un sekmētu to izmantošanu jaunu risinājumu radīšanā.

Lai atbalstītu un sekmētu publisko datu nodošanu atkalizmantošanai, Pamatnostādnes atbalsta:

- Tehnisko risinājumu izveidi datu sagatavošanai un publicēšanai sabiedrībai pieejamā, caurspīdīgā, iespējami harmonizētā un automatizētā apstrādājamā formā, vienlaikus nodrošinot fizisko personu datu aizsardzību;
- Nepieciešamās koplietošanas IKT infrastruktūras izveidi valsts reģistros esošo datu nodošanai atkalizmantošanai;
- Vienota, centralizēta datu kataloga izveidi – datu struktūrām un saskarnēm jābūt aprakstītām pēc vienas formas un pieejamām centralizētā katalogā;
- Centralizētu datu izplatīšanas risinājumu, paredzot arī decentralizētu risinājumu iespēju, ja tas ir lietderīgi;
- Darbības, lai nodrošinātu datu avotu funkcionalitāti tajos esošo datu nodošanai atkalizmantošanai un pārvešanai atkalizmantošanai derīgā formā, t.sk. anonimizēšanas pasākumus;
- Paraleli risinājumiem nodrošināt arī nepieciešamās politikas izstrādi un tiesiskā regulējuma ieviešanu:
 - Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/98/EK par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu pārņemšanai, t.sk. maksas un licencēšanas nosacījumu regulēšanas ieviešana, piemēram, kā ģeotelpiskās informācijas jomā ir noteiktas prasības licencēšanai;
 - Publiskās pārvaldes iestāžu finansēšanas modeļa maiņai, lai veicinātu valsts rīcībā esošo datu atkalizmantošanu un kopizmantošanu, pēc iespējas mazinot tiešu atkarību iestāžu pamatdarbības nodrošināšanā no tādiem ieņēmumiem, kas gūti nododot informāciju atkalizmantošanai;
- Pasākumus, kas veicina atvērto datu pielietošanu jaunu un inovatīvu produktu radīšanai (lietojumprogrammas, risinājumu konkursi, izglītojoši semināri un darbnīcas).
- Valsts rīcībā esošajiem datiem jābūt gan tiesiski, gan tehnoloģiski pieejamiem kopīgai izmantošanai un atkalizmantošanai, ievērojot personas datu aizsardzības un ierobežotas pieejamības informācijas aspektus, kā arī atkalizmantošanas nosacījumus.
- Atbalstāmie infrastruktūras attīstības pasākumi:
- Koplietojami risinājumi atvērto datu apstrādei, publicēšanai, priekšskatīšanai;
- Atvērto datu lietojumu izveide (t.sk. datu kopu apkopošana un savienošana).

Vadošā institūcija: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM)

Citas iesaistītās puses: Nav

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbildīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas
I. Kopumā			✓		✓		✓				✓		✓							✓	
I.1. Tehniskie risinājumi			✓		✓		✓				✓		✓		✓						
I.2. Rīcībpolitika				✓	✓					✓			✓		✓						
I.3. Veicināšana			✓		✓		✓			✓		✓									

Apņemšanās mērķis

Apņemšanās mērķis ir nodrošināt, lai publiskās pārvaldes dati būtu tehniski un tiesiski pieejami, proaktīvi publicēti un atkalizmantojami. Laikā, kad šī apņemšanās tika pieņemta, nepastāvēja (1) tehniskas vadlīnijas pārvaldes institūciju datu nodošanas kārtībai atkalizmantošanai, (2) noteikumi, kas noteiktu to publicēšanai un licencēšanai piemērojamus tehniskos standartus, nedz arī (3) aizliegumi institūcijām pārdot datus par komercenām. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) – vadošā institūcija, kas atbildīga par apņemšanās izpildi – sagatavoja politikas plānošanas dokumentu, kurā uzsvērti daudzi no šiem ar datu apriti saistītajiem trūkumiem.¹

Lai risinātu šīs problēmas, apņemšanās ietver trīs galvenos darbības virzienus: (1) tehnisko risinājumu izstrādi – tādu kā *online* datu portāla izveidi; (2) juridisko prasību un standartu noteikšanu; (3) informējošus un izglītojošus pasākumus pēc sistēmas darbības uzsākšanas. Apņemšanās ietver plašu ilgtermiņa programmu, ieskaitot ievērojamu investīciju projektu atvērto datu portāla izveidei.

Apņemšanās jāīsteno līdz 2020. gadam, tomēr atbilstoši ministrijas investīciju projektu plāniem,² otrajā rīcības plānā (2015–2017) ietvertās aktivitātes paredzēja izstrādāt atvērto datu portāla beta versiju, likumdošanu, kā arī datu atbalstu institūcijām un portāla lietotājiem. Pārskatītajā rīcības plānā (publicēts 2016. gada oktobrī) arī noteikts, ka likumu grozījumi un atvērto datu portāla izveide ir starpposma mērķi, kurus paredzēts sasniegt līdz 2017. gada beigām. Šis termiņu precizējums ir vienīgā būtiskā atšķirība starp rīcības plāna oriģinālo un pārskatīto versiju.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Vidusposma progresā ziņojuma sagatavošanas laikā lielākā daļa aktivitāšu atradās īstenošanas procesā. VARAM izstrādāja atvērto datu portāla investīciju projekta tiesisko pamatojumu. Projekts tika iekļauts Ministru kabineta apstiprināto finansējamo prioritāšu sarakstā. Valdība veica arī projekta priekšizpēti un gatavoja iepirkuma tehnisko specifikāciju. VARAM veica arī gala lietotāju aptauju, lai noskaidrotu, kādas funkcijas tie sagaida no portāla. Tajā laikā bija paredzēts, ka portāla sākotnējā beta versija būs pabeigta līdz 2017. gada vidum (valdība laida portālu aprītē otrajā īstenošanas gadā, kā tas aprakstīts nākamajā sadaļā).

Saeima apstiprināja grozījumus Informācijas atklātības likumā, kurā definēti tādi jēdzieni kā “atkalizmantošana”, “atvērtie dati” un “metadati”. Grozījumi noteica ierobežojumus valdības radīto datu apjomam, lai novērstu pārmērīga sloga uzlikšanu publiskajiem resursiem. Piemēram, institūcijai nav jābūt ar publiskiem datiem, kas nav nepieciešami pašas institūcijas publisko funkciju izpildei. Visbeidzot, grozījumi noteica izcenojuma vadlīnijas tiem datiem, kuri netiek publiskoti bez maksas.

Valdība neīstenoja nekādas veicināšanas aktivitātes, jo tās tika plānotas saistībā ar projekta īstenošanas vēlākajiem posmiem. Detalizētāka informācija pieejama NNM vidusposma progresā ziņojumā.³

Noslēgumā: Būtiska

Otrais īstenošanas gads nesis taustāmus rezultātus. Atvērto datu portāls darbojas⁴ un ir brīvi pieejams pārvaldes institūcijām, lai tās varētu darīt pieejamus atklātībai to rīcībā esošos publiskās pieejamības datus atkalizmantojamā formātā. Atbilstoši ministrijas darba grupas secinājumiem, portālam tiks izmantotas *Creative Commons* atvērtās licences. VARAM 2016. gada beigās pārtulkoja licences, un tagad apspriež vienošanos ar *Creative Commons*. Ministrija jau piemēroja pirmo licenci portāla beta versijai.⁵

VARAM arī izstrādāja piecus atvērto datu atbalsta materiālus, kuri šobrīd ir publicēti ministrijas mājaslapā;⁶ tie tiks darīti pieejami atvērto datu portālā. Specifikācijās ietvertas vadlīnijas datu publicētājiem, metadatu apraksta standarts, ceļvedis metadatu izveidei, mašīnlasāmu (CSV) formāta datu kopu apraksta standarts, kā arī ceļvedis mašīnlasāmu datu kopu apraksta izveidei. Vadlīnijās datu publicētājiem ierosināts padarīt datu publicēšanu atvērtā formātā par pastāvīgu praksi un piedāvāti ieteikumi datu kopu prioritātes noteikšanai publicēšanai atvērto datu portālā.

Valdība plāno publicēt esošās datu kopas, kā arī tās, kas tiek radītas Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansēta projekta ietvaros. VARAM mājaslapā uzskaitītas topošās datu kopas, kuras finansēs šis projekts.⁷ VARAM aicina arī citas institūcijas publicēt datus portālā.

Vairākas VARAM aktivitātes ietvēra sabiedrības iesaisti, lai gan ne vienmēr to veicināšanas aktivitāšu ietvaros, kādas bija paredzētas saistībā ar šo apņemšanos. Piemēram, VARAM eksperti piedalījās konferencē un diskusijā par ģeotelpisko datu atvēršanu⁸ un NVO Datu skolas diskusijās par atvērto datu lietojumu dažādās jomās, piemēram, pētniecībā un žurnālistikā.⁹ VARAM arī aptaujāja datu lietotājus par atvērtā datu portāla funkcijām, un šīs aptaujas rezultāti tika ņemti vērā, izstrādājot beta versiju.¹⁰

Apņemšanās uzskatāma par īstēnotu atbilstoši plānotajam laika grafikam, jo visas aktivitātes, kas bija plānotas no 2015. līdz 2017. gadam, tika pabeigtas (piemēram, lietošanai gatavs atvērto datu portāls, likumu grozījumi, datu atbalsts saskaņā ar rīcības plāna pārskatīto versiju). Tomēr apņemšanās atbilstoši tam, kā tā formulēta rakstiski, uzskatāma tikai par būtiski pabeigtu, jo vairāki starpposma mērķi netika sasniegti, t.i., nepārveidoja datus ievācošo institūciju finansēšanas modeli, nedz arī

īstenoja visas plānotās sabiedrības informēšanas aktivitātes. Šīs aktivitātes paredzēts pabeigt līdz 2020. gada beigām.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Nozīmīgas izmaiņas

Līdz 2013. gada beigām atvērtie dati Latvijā lielākoties bija pieejami pēc pieprasījuma. Nebija arī tehnisko vadlīniju to publicēšanai atkalizmantošanas nolūkos, kā arī regulējuma, kas aizliegtu datus tirgot par cenu, kas pārsniedz to radīšanas pašizmaksu. Lai gan 2015. gada Globālajā atvērto datu pārskatā teikts, ka valdības datu kopas galvenokārt pieejamas bez maksas,¹¹ datu trūkums ir šķērslis politikas analītiķiem un žurnālistiem veikt dažādu politikas jomu izpēti un novērtēšanu.

Šīs apņemšanās īstenošana nodrošinājusi pārvaldes institūcijām juridisku pamatu, praktisku atbalstu un tehniskās iespējas, lai publicētu datus atvērta formātā. Papildus jaunajām atvērto datu vadlīnijām un datu terminu juridiskajām definīcijām, atvērto datu portāla beta versija, kas jau ir publiski pieejama, rīcības plāna noslēgumā saturēja 32 datu kopas no 12 institūcijām. Visas datu kopas brīvi pieejamas atkalizmantošanai, un tām ir *Creative Commons* licence. Likums tagad nosaka, ka gadījumos, kuros datu kopas nav bezmaksas, cena nedrīkst pārsniegt to ievākšanas izmaksas. Salīdzinot ar *status quo* rīcības plānu uzsākot, kad atvērto datu vadlīnijas un atvērto datu kultūra praktiski neeksistēja,¹² šī apņemšanās panākusi nozīmīgas izmaiņas pārvaldības praksē saistībā ar informācijas pieejamību.

Tomēr vairākas valsts pārvaldes institūcijas, kas vāc datus, piemēram, Valsts zemes dienests, joprojām daļēji tiek finansētas no datu pārdošanas ienākumiem. Piemēram, ģeotelpiskie dati lielākoties pieejami tikai par maksu.¹³ Pat valdības iestādes un, atsevišķos gadījumos, pašvaldības spiestas iegūt datus maksājot citām valsts institūcijām.¹⁴

Ambiciozi mērķi, kurus vēl jāsasniedz, ietver tādus uzdevumus kā pienākumu institūcijām publiskot esošos datus atvērto datu formātā automātiski, bez īpaša norādījuma, valsts pārvaldes institūciju finansēšanas modeļa maiņu, kā arī pēc iespējas samazināt institūciju pamatdarbības tiešu atkarību no ienākumiem, kas gūti, pārdodot datus atkalizmantošanai. Šo jautājumu risināšanu jāuzrauga nākamā rīcības plāna īstenošanas gaitā.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Turpmākie soļi ietver portāla uzlabošanu un tā publisku laišanu klajā. Nopietnāks izaicinājums, kas jārisina nākamā rīcības plāna ietvaros, ir pāreja no ierosinājuma rakstura uz likumā paredzētām saistībām, kas uzliktu valsts institūcijām par pienākumu publiskot datus automātiski, bez īpaša norādījuma. Vēl viens uzdevums ir to pārvaldes institūciju finansēšanas modeļa maiņa, kuras daļēji tiek finansētas no ienākumiem, kas gūti, pārdodot datus. Šīs darbības atvieglotu būtiska principa ievērošanu – ka valdības radītiem datiem jābūt pieejamiem atkalizmantošanai bez maksas, tādējādi ievērojot atvērto datu standartus un rīkojoties saskaņā ar to definīcijām.

Trešajā rīcības plānā valdība apņemas izveidot sistēmu, kas ļautu noteikt prioritāti datu kopām publicēšanai atvērto datu formātos (bez maksas), un veikt datu, kas pieejami šajos formātos, publiskošanas aktivitātes. Valdība arī paredz veikt darbības, kas ļaus palielināt datu kopu daudzumu, kas pieejamas atvērto datu portālā un paplašināt to institūciju loku, kas publisko datus. Šajā ziņā nākamais plāns, šķiet, brūgē ceļu uz automātisku datu publicēšanu, kas labāk atbilstu sabiedrības vajadzībām.

¹ "Pamatnostādņu projekts "Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam", Pamatnostādņu projekts, Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti, 2018. gada 5. marts, <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2013-01-01&dateTo=2013-09-30&text=VSS-548&org=0&area=0&type=0>.

-
- ² Specifiskais atbalsta mērķis 2.2.1.: Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību", ES fondu finansējums 2014.-2020. gadā, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, http://www.varam.gov.lv/lat/fondi/kohez/2014_2020/?doc=18634.
- ³ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.
- ⁴ "Laipni Lūdzam Latvijas Atvērto datu portālā!" Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, izmēģinājuma versija, <https://data.gov.lv>.
- ⁵ "Mērķa deklarācija," *Creative Commons*, <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode.lv>.
- ⁶ "Atvērtie dati," E-pārvalde, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/e_parv/atvertie_dati/?doc=20449.
- ⁷ "Specifiskais atbalsta mērķis 2.2.1," http://www.varam.gov.lv/lat/fondi/kohez/2014_2020/?doc=18634.
- ⁸ Konference "Atvērtās tehnoloģijas izaugsmei," Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācija, http://lata.org.lv/konference2017_programma/; un seminārs-diskusija "Latvijas ģeotelpisko datu atvēršana", Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācija, <http://lata.org.lv/seminars-diskusija-par-latvijas-geotelpisko-datu-atversana/>.
- ⁹ "Datū skolas sezonas stklāšana," *Facebook*, 2016. gada 13. septembris, <https://www.facebook.com/events/1784218671847711/>.
- ¹⁰ "Anketa par atvērto datu portāla lietojamību," *Facebook*, 2016. gada 29. augusts, <https://www.facebook.com/datuskola/posts/323954001286728>.
- ¹¹ "Latvia," *Global Open Data Index: Survey*, <http://global.census.okfn.org/place/lv/>; un Uldis Bojārs and Renārs Liepiņš, "The State of Open Data in Latvia: 2014," *Baltic Journal of Modern Computing* 2, no. 3: 160–70, <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1406/1406.5052.pdf>.
- ¹² Nika Aleksejeva, "Latvia on Its Way to Open Data," *Datū skola*, 2016. gada 29. augusts, <http://www.datuskola.lv/2016/08/29/latvia-on-its-way-to-open-data/>.
- ¹³ Seminārs-diskusija "Latvijas ģeotelpisko datu atvēršana", Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācija <http://lata.org.lv/seminars-diskusija-par-latvijas-geotelpisko-datu-atversana/>.
- ¹⁴ "Informācijas sabiedrības padomes protokols", Ministru kabinets, http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/isp_13_07_2017_protokols_0.pdf.

2. apņemšanās. Vienots likumprojektu portāls

Apņemšanās teksts:

Vienotais tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portāls un sabiedrības līdzdalība tiesību aktu projektu izstrādē

Lēmumu pieņemšanas process ir sarežģīts un bieži vien grūti caurskatāms un nav viegli pieejams sabiedrībai. Tādējādi sabiedrības līdzdalība ir ierobežota. Sadrumstalots un nevienmērīgs tiesību aktu izstrādes, saskaņošanas, apstiprināšanas un kontroles process, liels neautomatizētu darbību apjoms.

Šī projekta mērķis ir atvieglot un palielināt sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldes procesos, stiprinot un paplašinot e-līdzdalības instrumentu izmantošanas iespējas.

Lai to panāktu, līdz 2019. gadam plānots izveidot vienotu tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portālu (turpmāk – TAP). Tas palīdzēs sekmēt dokumentu izstrādes un lēmumu pieņemšanas procesu caurskatāmību, kā arī atvieglos sabiedrības iespējas gūt laicīgu un pārskatāmu informāciju par izstrādē esošiem normatīviem un attīstības plānošanas dokumentiem, un iesaistīties, līdzdarboties šo projektu izstrādē. Viss lēmumu pieņemšanas process būs redzams un pieejams vienkopus no idejas līdz lēmuma pieņemšanas brīdim.

Izmantojot e-pakalpojumu "Tiesību aktu projektu sabiedriskā apspriešana", iedzīvotājiem būs iespēja iesniegt priekšlikumus par izstrādājamo normatīvo regulējumu vai administratīvo praksi.

Nozīmīga sabiedrības iniciatīvu platforma ir 2011. gadā izveidotais portāls ManaBalss.lv. Tā mērķis ir veicināt sabiedrības līdzdalību likumdošanas uzlabošanā, izmantojot šo portālu kā e-līdzdalības instrumentu. Portālā ManaBalss.lv ikviens Latvijas pilsonis, kurš sasniedzis 16 gadu vecumu, var ierosināt un parakstīt iniciatīvas, tajā skaitā tādas, kas vērstas uz tiesiskā regulējuma pilnveidošanu. ManaBalss.lv ietvaros katra iniciatīva, ko paraksta vismaz 10 000 pilsoņu un kas atbilst Saeimas juridiskajiem kritērijiem, tiek nodota Saeimā.¹

Vadošā institūcija: Valsts kanceleja

Citas iesaistītās puses: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Valsts reģionālās attīstības aģentūra, portāls "ManaBalss.lv"

Uzsākts: 2013.....

Jāpabeidz: 2019

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?					
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija	caurspīdīgumam un	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcīlas izmaiņas
2. Kopumā			✓		✓	✓		✓				✓		✓				✓				

Apņemšanās mērķis

Šis apņemšanās mērķis ir palielināt sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldes procesos, izmantojot e-līdzdalības rīkus.² Praksē šī apņemšanās ir lielāka ilgtermiņa investīciju projekta daļa ar mērķi izveidot jaunas informācijas tehnoloģiju (IT) sistēmas lietošanai valsts pārvaldē. Paredzēts, ka šis likumprojektu un politikas projektu portāls, kas pieminēts apņemšanās tekstā, palīdzēs iedzīvotājiem kļūt par aktīviem politikas plānošanas procesa dalībniekiem. Līdz šim plānotie likuma grozījumi un laika grafiki netika publicēti vienā mājaslapā, tādējādi iedzīvotājiem bija regulāri jāpārskata vairāku institūciju mājaslapas, lai iegūtu jaunāko informāciju.

Portālu raksturo ar vairākas uz sabiedrību vērstas īpašības: (1) lietotājiem draudzīga saskarne pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, kas vēlas pārskatīt noteiktu dokumentu projektu attīstību; (2) platforma, kur iedzīvotāji var sniegt savus viedokļus par politikas dokumentu projektiem un likumprojektiem; un (3) trīs atvērto datu kopas – politikas dokumenti, juridiski dokumenti, tai skaitā likumprojekti, un anotācijas – klasificēti pēc organizatoriskās struktūras un mašīnlasāmā formātā. Ar šo elementu palīdzību apņemšanās darīs politikas dokumentu projektus un likumprojektus, kā arī ar tiem saistītās apspriedes un konsultācijas, pieejamus vienotā interneta portālā, tādējādi vienkāršojot līdzdalības procesu.

Projekta īstenošanai paredzētais termiņš pārsniedz APP rīcības plāna ciklu. Pārskatītajā rīcības plānā³ Latvijas valdība ziņo, ka, atbilstoši investīciju projektu procedūrām, šī projekta finansēšana tiks uzsākta 2017. gada aprīlī. Pārskatītais plāns arī nosaka, ka portāls būs gatavs lietošanai 2019. gadā. Komentējot šī ziņojuma agrāko versiju, valdība atzīmēja, ka portāla īstenošanas pašreizējais termiņš ir 2021. gada 7. janvāris.⁴

Turklāt pārskatītais plāns ieskicē vairākus starpposma mērķus (angl. *milestones*), lai īstenotu apņemšanos: (1) platformas izveidošana, (2) e-pakalpojuma izveidošana portālā, lai sabiedrība varētu apspriest likumprojektus un (3) būtisku datu kopu atklāšana ar portāla palīdzību atkalizmantošanai un koplietošanai. Tekstā paredzētas divas atsevišķas aktivitātes, kas īstenojamas laika posmā no 2015. līdz 2017. gadam: konkursa par portāla projekta izstrādi slēgšana un portāla izstrādes uzsākšana. Pārskatītajā apņemšanās tekstā arī iekļauts jauns paragrāfs, kurā aprakstīta ManaBalss.lv platforma, – atsevišķa iniciatīva, kas ļauj pilsoņiem ierosināt jautājumus apspriešanai Saeimā. Vairāk informācijas – šajā ziņojumā pie 7. apņemšanās.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Pirmajā rīcības plāna īstenošanas gadā tika izveidots juridiskais pamats portāla izstrādei, kas Ministru kabinetā apstiprināts 2015. gada 17. novembrī. Lēmums Nr. 653⁵ iekļāva projektu starp investīciju programmas finansējamām prioritātēm.

Valsts kanceleja arī veica iepirkuma sākotnējo posmu, apkopojā ar portāla izstrādi saistītās tehnisko risinājumu idejas un izveidoja pretendentu sarakstu nākamajiem posmiem. Uzņēmumam, kas kļūs par uzvarētāju, tiks uzlikts par pienākumu ņemt vērā pilsoniskās sabiedrības organizāciju vajadzības. Vairāk informācijas – 2015.–2016. gada NNM progresa ziņojumā.⁶

Noslēgumā: Ierobežota

Lai gan investīciju projekta finansēšanai bija jā sākas 2017. gada aprīlī, Ministru kabinets apstiprināja projekta finansēšanu pēc rīcības plāna īstenošanas perioda, 2017. gada 29. augustā. Pēc Valsts kancelejas sniegtās informācijas, tikmēr tika sagatavota visa projekta finansēšanai nepieciešamā dokumentācija.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Bez izmaiņām

Pilsoniskā līdzdalība: Bez izmaiņām

Lai nodrošinātu pilsoņiem iespēju sekot līdzi politikas attīstībai, kā arī likumu un noteikumu sagatavošanai, tiem jāmeklē informāciju dažādu ministriju mājaslapās. Tādēļ apņemšanās mērķis bija vienkāršot konsultāciju procesus politikas veidošanas gaitā un nodrošināt efektīvāku sekošanu izmaiņām politikas dokumentu, likumu un noteikumu projektos. Tā kā jaunais portāls vēl nav izstrādāts un nedarbojas, nedz informācijas pieejamības, nedz apspriešanu un konsultāciju procesa līmenī izmaiņu nav.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Apņemšanās iekļauta trešajā rīcības plānā un saīsināta, norādot konkrētas aktivitātes, kas sasniedzamas rīcības plāna divu gadu ciklā, t.i., sabiedrības informēšanas pasākumus un jaunā portāla lietošanas apmācības, jaunās sistēmas piedāvāto sabiedriskās apspriešanas iespēju publiskošanu un datu atvēršanu atkalizmantošanai saistībā ar politikas veidošanas procesiem.

¹ Plašāka informācija pieejama <http://www.saeima.lv/>.

² Noteikumu projekts "Grozījumi Ministru kabineta 2015.gada 17.novembra noteikumos Nr.653 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 2.2.1.specifiskā atbalsta mērķa "Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību" 2.2.1.1.pasākuma "Centralizētu publiskās pārvaldes IKT platformu izveide, publiskās pārvaldes procesu optimizēšana un attīstība" īstenošanas noteikumi", <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2015-09-23&dateTo=2016-09-22&mk&text=653&org=0&area=0&type=0>.

³ Cabinet of Ministers, *Second National Action Plan of Latvia: 01.07.2015–30.06.2017*,

http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf.

⁴ Komentārus NNM iesniedzis APP Latvijas kontaktpunkts, 2018. gada 14. marts.

⁵ PAPILDINĀTS: 2015. gada 17. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 653 "Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 2.2.1.specifiskā atbalsta mērķa „Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību” 2.2.1.1.pasākuma „Centralizētu publiskās pārvaldes IKT platformu izveide, publiskās pārvaldes procesu optimizēšana un attīstība” īstenošanas noteikumi”, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija,

http://www.varam.gov.lv/lat/likumdosana/normativo_aktu_projekti/2014_2020_gada_eiropas_savienibas_fondi/?doc=20890

⁶ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība,

https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.

3. apņemšanās. Vienota interneta platforma

Apņemšanās teksts:

Vienota platforma valsts institūciju tīmekļa vietnēm un informācijai

Daudzām valsts institūcijām ir funkcionāli un tehniski novecojušas tīmekļvietnes, kas ne vienmēr atbilst mūsdienu tehnoloģiju prasībām, spēj nodrošināt uz klientu vērstu servisu un ir ērti lietojamas. Pastāv dažādas satura vadības platformas, labo praksi savstarpēji nav iespējams pārņemt. Pētījumā noskaidrots, ka tikai 16 no 115 valsts iestāžu tīmekļvietņu lietotāji novērtējuši kā labas. Tiek atzīts, ka tīmekļa vietnēm ir zema funkcionalitāte un nepārskatāma struktūra.

Galvenais mērķis: Jāveicina mūsdienīgu, sabiedrības vajadzībām piemērotu un ērti lietojamu tīmekļa vietņu attīstību valsts pārvaldē.

Tas tiks panākts, izstrādājot vienotu, valsts līmenī centralizētu tīmekļa vietņu pārvaldības platformu. Īstenojot šo reformu, tiktu sasniegti šādi mērķi:

- Valstī centralizēti tiktu noteiktas valsts iestāžu tīmekļa vietņu kvalitātes un drošības prasības;
- Nodrošināts uz iedzīvotājiem vērstis serviss, kvalitatīvs komunikācijas kanāls, kas veicina sabiedrības līdzdalību. Tīmekļa vietnēs izmantos mūsdienīgus tehnoloģiskos risinājumus. Tās būs ērti lietojamas un vienkāršas dizainā;
- Nodrošināts būtisks finansiālais ieguvums, jo tiks izslēgta iespēja veidot jaunas tīmekļa vietnes vai veikt tajās investīcijas, pamatojoties uz subjektīviem lēmumiem. Valsts pārvaldei nebūs jāpārmaksā, vairākkārt izstrādājot vienādas funkcionalitātes;
- Efektīvāka valsts iestāžu tīmekļa vietņu (mājaslapu) attīstības plānošana.¹

Vadošā institūcija: Valsts kanceleja, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Citas iesaistītās puses: Citas valsts pārvaldes institūcijas (ministrijas un to padotības iestādes), sabiedrība

Uzsākts: 2013.....

Jāpabeidz: Nav noteikts

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Originālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbildīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenožīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas
Kopumā		✓			✓			✓			✓			✓			✓				

Apņemšanās mērķis

Pirms pašreizējā rīcības plāna īstenošanas, katra ministrija un valsts institūcija izmantoja savu IT sistēmu un iepirka savas mājaslapas izstrādes pakalpojumu. Kaut arī pastāvēja regulējums, ka valsts institūciju mājaslapām jāatbilst kopīgiem principiem, institūciju mājaslapas bija izstrādātas atšķirīgos stilos un tām piemita atšķirīga funkcionalitāte. Gala lietotājiem bija sarežģīti tajās orientēties un atrast nepieciešamo informāciju. Turklāt tā vietā, lai atkārtoti izmantotu iepriekš pastāvošu interneta platformu, institūcijas bieži tērēja valsts finanses, jo, mainoties institūcijas vadībai, tās vizuālajai identitātei vai stilam, veidoja unikālas mājaslapas. Bez tam tikai nedaudzas mājaslapas bija pielāgotas lietošanai mobilajās ierīcēs.

Lai risinātu šīs problēmas, apņemšanās izvirza par mērķi izveidot vienotu platformu valsts institūciju tīmekļa vietnēm ar kopīgiem standartiem, nodrošinot mājaslapu pieejamību personām ar īpašām vajadzībām, kā arī vieglu pieeju informācijai, izmantojot mobilās ierīces. Sasniedzot šos mērķus, iedzīvotājiem kļūtu vieglāk piekļūt informācijai un tiktu nodrošinātas jaunās tehnoloģijas pilsoniskajai līdzdalībai. Tomēr rakstiskais formulējums neprecizē, kā paredzēts sekmēt pilsonisko līdzdalību. Tāpat kā pirmā un otrā apņemšanās, šī ir ilgtermiņa investīciju projekts, un pašreizējā rīcības plāna īstenošanas laikā netika sagaidīti taustāmi rezultāti.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Pirmā rīcības plāna īstenošanas gada laikā Valsts kanceleja sagatavoja tehnisko dokumentāciju, lai investīciju programmu finansētu Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Ziņojuma izstrādes laikā projekts nebija iekļauts starp pirmā gada finansēšanas prioritātēm. Tomēr Valsts kancelejas pārstāve intervijā apstiprināja nodomu paaugstināt procesu un sagatavot dokumentāciju, lai Ministru kabinets veiktu izmaiņas plānoto investīciju grafikā.²

Vairāk informācijas – 2015.–2016. gada NNM progresa ziņojumā.³

Noslēgumā: Ierobežota

Ministru kabinets apstiprināja projekta finansēšanu 2017. gada 29. augustā, pēc rīcības plāna īstenošanas perioda noslēguma.⁴ Valsts kanceleja ziņoja, ka veikusi mājaslapu lietotāju aptauju. Aptauja atklāja, ka lietotājiem nepieciešamas mājaslapu mobilās versijas un publiskotajai informācijai jābūt labāk strukturētai. Uzlabojumi nepieciešami arī meklēšanas iespējām. Turklāt lietotāji norādīja, ka vizuālajai un tekstuālajai informācijai jābūt īsai un kodolīgai. Valsts kanceleja veica arī 99 valsts institūciju aptauju, kas apliecināja, ka šo institūciju mājaslapas veidotas, balstoties tehnoloģiski novecojušās sistēmās.⁵ Abu aptauju rezultāti tiks izmantoti, lai izstrādātu platformas izveides pakalpojumu iepirkuma tehniskās specifikācijas. Tomēr, ņemot vērā to, ka apņemšanās pamatmērķis – izveidot kopīgu platformu valsts institūciju mājaslapām – netika pilnībā sasniegts, šīs apņemšanās izpilde rīcības plāna noslēgumā bija vērtējama kā ierobežota.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Bez izmaiņām

Tā kā jaunā platforma netika izveidota un nedarbojas, šī apņemšanās neienesā nekādas izmaiņas sākotnējā situācijā saistībā ar informācijas pieejamību.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Apņemšanās netiek pārņemta uz trešo rīcības plānu. Par spīti tam, šī aktivitāte tomēr iekļauta valdības plānos,⁶ un trešajā APP rīcības plānā ir pieminēts, ka platforma tiks veidota kā līdzeklis sabiedrības iesaistes uzlabošanai. Nākotnē valdībai būtu jāprecizē, kā platforma uzlabos pilsonisko iesaisti, lai pilsoniskā sabiedrība varētu uzraudzīt jauno interneta iespēju izstrādi un dot savu ieguldījumu šajā

procesā. NNM pētniece iesaka līdztekus citām iespējām iekļaut mājaslapās sekojošus elementus: sabiedrības līdzdalības sadaļu; plānoto politikas dokumentu un likumprojektu kalendāru; konsultāciju sadaļu; informāciju par pašreizējām darba grupām un konsultatīvajām struktūrām, to dalībniekiem, darba kārtību (kas publicēta pirms sanāksmēm) un protokoliem; to ierēdņu kontaktinformācija, kuri atbildīgi par sadarbību ar NVO; kā arī sadaļu, kur iespējams iesniegt idejas.

¹ Attiecībā uz šo apņemšanos, starp oriģinālo un pārskatīto rīcības plāna versiju nepastāv būtiskas atšķirības.

² Linda Jākobsone (Valsts kanceleja), NNM pētnieces veikta intervija, 2016. gada 17. augusts.

³ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.

⁴ "Vienota platforma valsts iestāžu tīmekļvietnēm – valdība dod zaļo gaismu projekta īstenošanai," Ministru kabinets, 2017. gada 29. augusts, <http://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/vienota-platforma-valsts-iestazu-timeklvietnem-valdiba-dod-zalo-gaismu-projekta>.

⁵ Turpat.

⁶ Turpat.

4. apņemšanās. Atklāta valdes atlase

Apņemšanās teksts:

Atklāta, godīga un profesionāla valdes un padomes locekļu kandidātu atlase publiskas personas kapitālsabiedrībās

Dažāda prakse kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu kandidātu atlases procedūrām, bieži vien process necaurskatāms, kas rada bažas par amatam atbilstošākā kandidāta izvirzīšanu apstiprināšanai.

Galvenais mērķis: Nepieciešams izveidot caurskatāmu procedūru Padomes un valdes locekļu izvirzīšanai, balstoties uz profesionalitātes un kompetences kritērijiem (izglītība, pieredze, zināšanas par nozari, finansēm, vadīšanu u.c.), kur kandidāta politiskā piederība nav faktors.

Vadošā institūcija: Pārresoru koordinācijas centrs

Citas iesaistītās puses: Visi publiskas personas kapitāla daļu turētāji

Uzsākts: 2015

.....

Jāpabeidz: 2017

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbildīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas
4. Kopumā				✓	✓	✓					✓				✓					✓	

Apņemšanās mērķis

Valsts kapitālsabiedrības rīkojas ar nozīmīgu visas sabiedrības resursu daļu. 2016. gadā Latvijas 65 valsts īpašumā esošo uzņēmumu (VU) kopējie ieņēmumi sasniedza 3,26 miljardus eiro.¹ Tādēļ ir svarīgi nodrošināt efektīvu resursu pārvaldību un novērst jebkādu interešu konfliktus valdes locekļu vidū. Latvijā 2009. gadā tika atceltas valsts uzņēmumu uzraudzības padomes, jo tās tika uzskatītas par politisko partiju ienākumu avotu. Žurnālisti un korupcijas analītiķi atklāja, ka politiski ieceltie valdes locekļi bijuši dāsni ziedotāji politiskajām partijām.²

Tomēr tas, ka šos uzņēmumus pārraudzīja ministrijas, neļāva sasniegt atbilstošu un pietiekamu valsts kontroli. Tā rezultātā, un ņemot vērā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD)

rekomendācijas, valdība nolēma atjaunot pārraudzības padomes lielajos uzņēmumos un padarīt atvērtu kā valžu, tā konsultatīvo padomju locekļu atlases procesu.

Apņemšanās mērķis ir uzlabot VU pārvaldi panākot, ka valžu un padomju locekļi tiek nominēti un atlasīti, pamatojoties to profesionālajās kvalitātēs. Pārskatītajā rīcības plāna versijā skaidri aprakstīts sagaidāmais rezultāts – lai visas valsts institūcijas un VU akcionāri ievērotu jaunās procedūras, izvēloties valžu un padomju kandidātus.

Kaut arī augšminētajā apņemšanās tekstā nav konkretizēti mehānismi, kas veicinātu "atklātu, taisnīgu un profesionālu" valdes locekļu atlasīšanu, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums un Ministru kabineta noteikumu kopums, kas citēti sākotnējā rīcības plānā,³ precizē piedāvātās procedūras. Šīs procedūras ietver atklātas pārvaldības aspektus, piemēram, publiskot ieceri veikt valdes atlasīšanu, izsludināt konkursu, kurā izklāstīti kandidātu atlases kritēriji, iesaistot nominācijas komisijās sociālos partnerus (piemēram, Latvijas Darba devēju konfederāciju), kā arī publiskot izraudzīto kandidātu vārdus. Atbilstoši ierosinātajām procedūrām, valdes locekļiem arī jādeklarē ienākumi un jāpublisko lielākā daļa deklarāciju.

Šī apņemšanās var būtiski uzlabot atklātību, ļaujot žurnālistiem un plašākai sabiedrībai uzraudzīt katru atlases procesa posmu, identificēt kandidātu interešu konfliktus pamatojoties uz to deklarācijām un tieši piedalīties atlases procesā caur nominācijas komitejām, kurās iesaistīti sabiedrības pārstāvji.

Izpilde

Vidusposmā: Būtiska

Pirmā Latvijas rīcības plāna īstenošanas laikā Saeima izstrādāja Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumu. Likumprojektu apstiprināja 2014. gada 3. jūlijā. Attiecīgie Ministru kabineta noteikumi tika pieņemti 2014. gada 23. septembrī. Abi dokumenti stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī.⁴ Likumprojekts paredzēja iepriekš minētās procedūras, tostarp publiski izsludināt konkursu, izveidot nominācijas komisiju, kā arī profesionālās kompetences kritēriju noteikšanu un publiskošanu, piemēram, izglītība, pieredze, zināšanas par nozari, finanses un vadība.

Otrā rīcības plāna pirmajā gadā valdība īstenoja jaunās procedūras, tostarp izsludināja konkursus, izveidoja komiteju un publiskoja kandidātu vārdus un kvalifikācijas. Uzraudzības iestādes funkcijas tika deleģētas Pārresoru koordinācijas centram – valdības stratēģiskās un politikas plānošanas institūcijai, kas pakļauta ministru prezidentam.⁵ Plašāka informācija pieejama 2015. –2016. gada NNM progresa ziņojumā.⁶

Noslēgumā: Pabeigta

Otrais īstenošanas gads nesa divus nozīmīgus rezultātus: (1) mājaslapu ar datiem⁷ par valsts uzņēmumiem un (2) vadlīnijas valdes un uzraudzības padomes locekļu atlasei.⁸

Saskaņā ar jaunajām vadlīnijām, kas apstiprinātas 2016. gada 16. oktobrī, katrai nominācijas komisijai jāapraksta atlases procedūras un kritērijus, kurus pārbauda Pārresoru koordinācijas centrs. Lai nodrošinātu procedūras atklātību, valdība VU un akcionāra (valsts iestādes, kurai pieder lielākā daļa VU akciju) mājaslapās publicē informāciju par vakanci, kandidātiem, atlases rezultātiem un procedūru, kas tika piemērota. Paziņojumi par konkursiem un to rezultāti tiek publicēti www.valstskapitals.lv/.

Lai gan datubāze www.valstskapitals.lv nav tieši saistīta ar apņemšanās mērķi, tā sniedz ikgadējus pārskatus par VU, vispārējos rādītājus, bilances, peļņas un finanšu stabilitātes rādītājiem, finanšu rādītājiem un finansējumu no valsts budžeta, kā arī veiktajām iemaksām valsts budžetā. Tā sniedz arī VU akciju un akcionāru sarakstus. Dati ir brīvi pieejami un atkalizmantojami, tiek nodrošināti atklātā datu formātā un ikviens bez īpaša pilnvarojuma tos var lejupielādēt Excel formātā.

Mājaslapā ir arī sadaļa ar nosaukumu "Sabiedrības līdzdalība", kurā ir šādas apakšnodaļas, kas tieši saistītas ar šo apņemšanos: (1) politikas dokumenti, likumi, noteikumi un vadlīnijas, kas atrodas izstrādes procesā; (2) pašreizējās valdes un padomju locekļu vakances VU; un (3) izvēlētie valžu un padomju locekļi.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Nozīmīgas izmaiņas

Sabiedrības līdzdalība: Nozīmīgas izmaiņas

Apņemšanās ļāvuši spert nozīmīgus soļus, lai publiskotu plašāku informāciju par VU valdes locekļu atlases procesu un iesaistītu iedzīvotājus šajā procesā. Praksē valdība izveidojusi tiesisku regulējumu un vadlīnijas,⁹ tādējādi iespējama katrā konkrētā konkursa pārraudzība. Valdība informē plašāku sabiedrību par konkursiem, kandidātiem uz vakancēm, kandidātu atlases procesu un gala rezultātiem. Mājaslapā www.valstskapitals.lv publiskota viegli pieejama informācija kā par uzņēmumiem, tā vakancēm valdēs, kur iekļauti dati par VU atvērtā formātā. Jaunajā mājaslapā ir īpašs šķirklis, kur norādītas visas vakances,¹⁰ bet un citā šīs mājaslapas šķirklī norādīta informācija par izvēlētajiem valžu un padomju locekļiem.¹¹ Salīdzinājumā ar ierobežoto publiski pieejamo informāciju par VU valdes locekļu atlases procesu pirms rīcības plāna, šī apņemšanās nesusi būtiskas izmaiņas informācijas pieejamības nodrošināšanā.

Šī apņemšanās bija par iemeslu arī ievērojamām pārmaiņām sabiedrības līdzdalībā. Piemēram, NVO (kā Latvijas Darba devēju konfederācija) tagad ir iekļautas nominācijas komisijās, kuras definē valdes locekļu atlases procedūras. Lai gan šīm komisijām nav lēmumu pieņemšanas lomas, tās uzrauga atlases procesu. Turklāt pēc jauno valdes atlases procesu izmēģinājuma 2016. gadā, ministriju un VU pārstāvji cieši sadarbojās ar Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūtu (BKPI) un citām NVO, lai uzlabotu atlases procedūras.¹² Lielākā daļa BKPI ieteikumu tika iekļauti jaunajās vadlīnijās, uzsverot pilsoniskās sabiedrības nozīmīgo lomu šajā procesā.

Parādot to, kā procedūras ietekmē atlases procesu, Latvijas valdība sāka īstenot jaunās procedūras 2016. gada sākumā. 2016. gada maijā saskaņā ar jaunajām procedūrām bija atlasītas trīs valdes (publiskojot ieceri veikt valdes atlasī, konkursu, izklāstot atlases kritērijus, iekļaujot pilsoniskās sabiedrības organizācijas nominācijas komitejās, kā arī publicējot izraudzīto kandidātu vārdus un viņu atalgojuma modeļus). Kaut arī pastāvēja lielāka caurredzamība, jo sabiedrība varēja sekot līdzi procesam no paša sākuma līdz beigām, dažiem atlasītajiem kandidātiem joprojām bija spēcīga politiska piesaiste.¹³ Tādējādi šī problēma joprojām saglabājās. Nesen Latvijas Radio padomei izraudzītā jaunā locekle apturēja darbu politiskajā partijā tikai dienu pirms viņa iesniedza pieteikumu uz vakanci padomē.¹⁴ Šis ir piemērs tam, ka valdība vēl nav pilnībā sasniegusi galīgo mērķi – mazināt sabiedrības šaubas par jauno VU valžu un padomju locekļu profesionālītāti, kaut arī šī apņemšanās veicināja nozīmīgas izmaiņas pārvaldības atvērtībā.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

NNM pētniece ierosina turpināt šā jautājuma uzraudzību un viest lielāku pārvaldes personāla atlases caurredzamību un īstenot publisko pārraudzību attiecībā uz pašvaldību iestādēm, piemēram, transporta uzņēmumiem, kuru līdzīpašnieki ir pašvaldības. Bez tam, BKPI eksperts¹⁵ ierosināja vairākus pasākumus, lai vairotu atklātību: katru ceturksni (ne ikgadēji, kā tas notiek šobrīd) atjaunot datus par uzņēmumiem un papildināt datubāzi ar informāciju par uzņēmumu sniegtajiem sabiedriskajiem pakalpojumiem. Līdz šim datubāze sniegusi tikai ekonomiska rakstura informāciju.

Trešais rīcības plāns pamatojas uz šo apņemšanos un paredz turpināt uzlabot VU caurredzamību. Trešā plāna apņemšanās ietver tādas darbības kā, piemēram, nefinanšu datu publicēšana, VU publisko funkciju atklāšana, labāka datu apmaiņa, ceturkšņa pārskatu publicēšana, lai savlaicīgi samazinātu

riskus, kā arī labas prakses izmantošana. Tomēr valdības plāni šajā posmā neietver koncentrēšanos uz pašvaldību institūcijām.

¹ "Aggregate Revenue to Latvian State-Owned Enterprises Reach EUR 3.26 bln in 2016," *The Baltic Course*, 2017. gada 10. novembris, http://www.baltic-course.com/eng/markets_and_companies/?doc=134952.

² "Delna: Valsts un pašvaldību uzņēmumi joprojām tiek izmantoti kā partiju barotnes," *Diena*, 2011. gada 27. augusts, <http://www.diena.lv/raksts/latvija/politika/delna-valsts-un-pasvaldibu-uznemumi-joprojam-tiek-izmantoti-ka-partiju-barotnes-13900312>.

³ Government of Latvia, *Open Government Partnership Second National Action Plan of Latvia*, 2015–2017, <http://bit.ly/2ptZ0s.q>.

⁴ "Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums," Latvijas Republikas likumdošana, <http://likumi.lv/ta/id/269907-publiskas-personas-kapitala-dalu-un-kapitalsabiedribu-parvaldibas-likums>.

⁵ "Par PKC," Ministru kabinets, <http://www.pkc.gov.lv/par-pkc>.

⁶ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.

⁷ "Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība," Pārresoru koordinācijas centrs, www.valstskapitals.lv.

⁸ "Vadlīnijas kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļu kandidātu atlasei un izvērtēšanai, kapitālsabiedrībās, kurās valstij kā dalībniekam ir tiesības izvirzīt valdes vai padomes locekļus," Pārresoru koordinācijas centrs, http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/Kapitalsabiedribas/Vadlinijas_kap_sab_valde_padome.pdf.

⁹ Turpat.

¹⁰ "Valances kapitālsabiedrībās," Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība, Pārresoru koordinācijas centrs, <http://www.valstskapitals.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/vakances-kapitalsabiedribas/>.

¹¹ "Informācija par ievēlētiem valdes un padomes locekļiem," Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība, Pārresoru koordinācijas centrs, <http://www.valstskapitals.gov.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/informacija-par-ieveletiem-valdes-un-padomes-locekliem/>.

¹² "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, <http://bit.ly/2AJnG7a>.

¹³ "Valsts uzņēmumu padomes joprojām izvēlas politiķi," *Finance Net*, 2016. gada 29. maijs, <http://bit.ly/2BHD18n>.

¹⁴ Vējonis: Latvijas Radio valdes locekles iecelšana «rada pārdomas», bet procedūra ir ievērota *Latvijas Sabiedriskie mediji*, 2017. gada 19. decembris, <http://bit.ly/2o1rtDs>.

¹⁵ Andris Grafs (Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūts), NNM pētnieces veikta intervija, 2017. gada 12. septembris.

5. apņemšanās. Publiskās finanses

Apņemšanās teksts:

Ieviest efektīvākus uzraudzības mehānismus to amatpersonu darbības kontrolei, kas ir atbildīgas par rīcību ar publiskajiem resursiem

Nepieciešams vērtēt valsts amatpersonu rīcības ar valsts un pašvaldību mantu un finanšu līdzekļiem atbilstību normatīvo aktu prasībām, kā arī valsts un pašvaldību institūciju veiktos darījumus, nolūkā konstatēt valsts amatpersonas rīcību, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, iegūtu nepelnītu labumu sev vai citām personām. Kontrolēt interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā, kā arī normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto aizliegumu un papildu ierobežojumu ievērošanu.

Galvenais mērķis: Vērsties pret korupciju ar likuma spēku un sabiedrības atbalstu, lai panāktu publiskās varas godprātīgu izmantošanu valsts un sabiedrības interesēs. Kontrolēt interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā, kā arī normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto aizliegumu un papildu ierobežojumu ievērošanu. Konstatējot likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" normu pārkāpumus, saukt valsts amatpersonas pie administratīvās atbildības – izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas un piemērot atbildību par pārkāpumiem korupcijas novēršanas jomā, likumā noteiktajā kārtībā valsts amatpersonām prasīt atlīdzināt valstij nodarītos zaudējumus.

Lai sasniegtu šos mērķus, konkrēti uzdevumi tika noteikti ar 2015. gada 16. jūlija Ministru kabineta rīkojumu pieņemtajās "Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015. –2020. gadiem" (turpmāk – Pamatnostādnes):

- Izvērtēt iespējas tiešsaistē nodrošināt publisku pieejamību informācijai par valsts un pašvaldību institūciju visiem noslēgtajiem līgumiem par preču un pakalpojumu iegādi un citiem darījumiem, ja tādi veikti, un izstrādāt rekomendācijas šādu pasākumu nodrošināšanai (Uzdevuma izpildes termiņš Pamatnostādnes: 31.12.2020);
- Izvērtēt iespēju ieviest efektīvākus uzraudzības vai piespiedu mehānismus to amatpersonu darbības kontrolei, kas ir atbildīgas par rīcību ar publiskajiem resursiem, tai skaitā noteikt administratīvo atbildību par valsts amatpersonu nelietderīgu (izšķērdīgu) rīcību ar valsts mantu un finanšu līdzekļiem (Uzdevuma izpildes termiņš Pamatnostādnes: 31.12.2017);
- Analizēt finanšu līdzekļu izšķērdēšanas, kā arī korupcijas riskus "zemsliedzīga" iepirkumos un iegādēs, kuru veikšanā nav jāpiemēro ārējo normatīvo aktu regulējums, un sniegt priekšlikumus risku mazināšanai (Uzdevuma izpildes termiņš Pamatnostādnes: 31.12.2016);

Citi pasākumi:

- Izvērtēt normatīvos aktus par kriminālatbildības piemērošanu par koruptīviem noziedzīgiem darījumiem un atbilstoši konstatētām problēmām likuma piemērošanas praksē izstrādāt normatīvā akta projektu, lai padarītu efektīvāku atbildības piemērošanu par nelikumīgu rīcību ar valsts vai pašvaldības finanšu līdzekļiem un mantu.
- Interešu konflikta novēršanas mehānisma uzlabošana.

Vadošā institūcija: Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Finanšu ministrija

Uzsākts: 2015.....

Jāpabeidz: 2020

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgam un atbildīgam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sāktā	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenožīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izrītas izmaiņas
5. Kopumā		✓			✓				✓				✓				✓				
5.1. Līgumu publicēšana		✓			✓				✓			✓				✓					
5.2. Administratīvā atbildība		✓			Neskaidra atbilstība				✓				✓								
5.3. Zemsliedzīgas iepirkumi		✓			Neskaidra atbilstība				✓				✓								
5.4. Korupcijas kriminalizēšana		✓			Neskaidra atbilstība				✓								✓				
5.5. Interesešu konflikts	✓				Neskaidra atbilstība				✓				Nav novērtēts								

Apņemšanās mērķis

Apņemšanās mērķis ir iedibināt juridiskus un tehniskus pasākumus, lai novērstu riskus, kas saistīti ar valsts līdzekļu nelietderīgu izmantošanu. Otrā rīcības plāna sākotnējā versijā Finanšu ministrija un KNAB piedāvāja četrus rīcības virzienus, lai samazinātu valsts līdzekļu izšķērdēšanu:

- Panākt lielāku caurredzamību saistībā ar iepirkumu līgumiem gan valsts, gan pašvaldību līmenī, šos līgumus publicējot;
- Izveidot likuma izpildes mehānismu, pieprasot amatpersonām, kas nelietderīgi izmanto valsts līdzekļus, atmaksāt valsts budžetā aplēstos valstij nodarītos finansiālos zaudējumus;
- Izvērtēt riskus zemsliedzīgas iepirkumos un izstrādāt ieteikumus, kā šos riskus novērst;
- Uzlabot likumdošanu, lai nodrošinātu atbildību par neefektīvu publisko resursu izlietojumu.

Otrā rīcības plāna pārskatītajā versijā valdība ierosināja papildus piekto atskaites punktu, kas saistīts ar to mehānismu uzlabošanu, kas novērš interesešu konfliktus. Tomēr piektais starpposma mērķis konkrēti nenorāda, kādi mehānismi tiks uzlaboti vai kādā veidā tas tiks paveikts, nedz arī to, vai sabiedrība arī tiks iesaistīta šajā procesā. Šo iemeslu dēļ šis starpposma mērķis tiek uzskatīts par neskaidru un neatbilstošu APP vērtībām gluži tāpat kā trīs no augstāk norādītajiem četriem

sākotnējiem starpposma mērķiem (pirmais starpposma mērķis, kurš paredz nodot atklātībai publiskos līgumus, ir vienīgais starpposma mērķis, kas atbilst APP vērtībām). Rīcības plāna pārskatītajā versijā tika iekļauti arī katra iepriekšējā starpposma mērķa īstenošanas termiņi, kas atspoguļoti augstāk citētajā apņemšanās tekstā.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Turpmākais pārskats atspoguļo apņemšanās izpildes pakāpi 2016. gada vidū:

- Līgumu publicēšana vēl nav uzsākta. Izpildes termiņš tika pagarināts līdz 2020. gada decembra beigām.
- Valsts kontrole īstenoja uz administratīvo atbildību vērsto starpposma mērķi. Tā izstrādāja grozījumus Valsts kontroles likumā, kuri tika izskatīti Saeimā. Grozījumos bija paredzēts atļaut valsts institūcijām pieprasīt atbildīgajām amatpersonām segt valstij radītos zaudējumus. Šī starpposma mērķa īstenošanas termiņš bija 2017. gada decembra beigas.
- KNAB uzskatīja, ka, lai kontrolētu iepirkumos piešķirtos līdzekļus, sliekšnis, uz kuru attiecināms Publisko iepirkumu likums, nedrīkst tikt paaugstināts. Šī nostāja ir atspoguļota KNAB sagatavotajos komentāros, kas iesniegti Publisko iepirkumu likuma projektam, kuru neizskatīja nedz Ministru kabinetā, nedz Saeimā.
- Tieslietu ministrijas vadītā darba grupā tika izstrādāti grozījumi Krimināllikumā. Tajos paskaidrots, kā mērāms nopietns kaitējums, kuru nodarījis ierēdnis, ko var saukt pie kriminālatbildības. Likuma grozījumi paredz kriminālsodu arī par publisko līdzekļu izšķērdēšanu, ja nodarījuma sekas pārsniedz desmit minimālo algu apmēru. Šis starpposma mērķis tika uzskatīts par sasniegtu.

Plašāka informācija pieejama 2015. – 2016. gada NNM progresa ziņojumā.¹

Noslēgumā: Būtiska

Šī apņemšanās pārsniedz divu gadu īstenošanas perioda robežas. Rīcības plāna otrajā gadā notika būtiski pavērsieni apņemšanās izpildē, un tie saskanēja ar atbildīgo iestāžu aktivitāšu plāniem. Saskaņā ar KNAB sniegto informāciju visi uzdevumi, kas bija plānoti no 2015. gada jūlija līdz 2017. gada jūnijam, tika izpildīti.

- Saeima pieņēma grozījumus Publisko iepirkumu likumā (60. pants [10] un I. [23]), kā arī Sabiedrisko pakalpojumu iepirkuma likumā.² No 2017. gada 1. marta Publisko iepirkumu likums pieprasa publicēt ne tikai iepirkuma plānus, bet arī visus iepirkuma dokumentus. No 2019. gada 1. janvāra visām iepirkuma procedūrām piedāvājumi un pieteikumi būs jāiesniedz elektroniski. Turklāt Ministru kabinets pieņēma noteikumus par elektronisko publisko iepirkumu, kuri paredz publicēt ar iepirkumu saistīto informāciju atklātā datu formātā (3.10. pants).³ Saskaņā ar noteikumiem, Iepirkumu uzraudzības birojs uzsācis publicēt datus par pagātnē notikušajiem iepirkumiem un līgumiem tā mājaslapas atvērto datu sadaļā⁴ un pirmās apņemšanās ietvaros izveidotajā atklātajā datu portālā beta versijā. Kaut arī visi līgumi nav publicēti, šis starpposma mērķis paredzēja vienīgi "Izvērtēt iespējas tiešsaistē nodrošināt publisku pieejamību informācijai par valsts un pašvaldību institūciju visiem noslēgtajiem līgumiem." Šī iemesla dēļ starpposma mērķis tiek uzskatīts par sasniegtu.
- Saeimā joprojām atrodas Valsts kontroles likuma grozījumi, kas paredz administratīvo atbildību amatpersonām par ļaunprātīgu publisko finanšu izmantošanu. Grozījumus izskatījusi atbildīgā komisija, tie apspriesti plenārsēdē un tiek virzīti balsojumam plenārsēdē.⁵ Tādējādi aktivitātes īstenošana iekļaujas laika grafikā.

- Iepirkumu uzraudzības birojs sadarbībā ar Finanšu ministriju izstrādāja vadlīnijas to publisko pakalpojumu iepirkšanai, kas atrodas zem likuma⁶ un Ministru kabineta⁷ noteiktā iepirkuma sliekšņa. Vadlīnijās aprakstītas vienkāršas procedūras, piemēram, līguma parakstīšanas nodomu publiskošana, kas var nodrošināt vienlīdzīgas iespējas visiem pakalpojumu sniedzējiem. Vadlīnijas nav juridiski saistošas, bet revīzijas iestādes atsaucas uz tām, tādēļ institūcijām ir stimulēts tās ievērot. Turklāt KNAB izstrādājis grozījumus Publisko iepirkumu likumā, pieprasot, lai valsts iestādes iepirkumu uzraudzības biroja datubāzē publicētu informāciju par visiem iepirktajiem pakalpojumiem virs 500 eiro un būvdarbiem virs 1000 eiro. Tomēr Saeima noraidīja šos grozījumus.⁸
- Saeima pieņēma Tieslietu ministrijas izstrādātos Krimināllikuma (320. un 321. pants)⁹ grozījumus, kā arī ieviesa lielākus naudas sodus un atviegloja prasības attiecībā uz pierādījumu iesniegšanas pienākumu valsts līdzekļu nelietderīgas izmantošanas gadījumos. Līdz rīcības plāna beigām šie grozījumi nebija spēkā, bet tie stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī.
- Saskaņā ar KNAB datiem, tika izstrādāts grozījums likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" (18. pants),¹⁰ kuru apstiprināja Saeima. KNAB ziņoja, ka grozījums nosaka darbības, kurās iesaistīti valsts līdzekļi, tādējādi atvieglojot administratīvās atbildības piemērošanu. Likuma 18. panta grozījums tika pieņemts 2015. gada 21. maijā un stājās spēkā 2015. gada 17. jūnijā – pirms šī starpposma mērķa iesniegšanas 2016. gada oktobrī. Turklāt sadaļa, kas visvairāk atbilst KNAB sniegtajai informācijai, ir 20. panta 8. punkts,¹¹ kas nosaka, ka Ministru kabinets izdos noteikumus par iekšējās kontroles mehānismiem, lai samazinātu korupcijas risku un interešu konfliktus. Tika pieņemti MK noteikumi Nr. 630 "Noteikumi par iekšējās kontroles sistēmas pamatprasībām korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai publiskas personas institūcijā".¹² Tomēr šie noteikumi tika izdoti un stājās spēkā 2017. gada 17. oktobrī – pēc rīcības plāna slēgšanas.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Situācija pasliktinājusies

Pirms jauno noteikumu pieņemšanas šīs apņemšanās ietvaros, elektronisko iepirkumu sistēma nepastāvēja. Iepriekšējos publisko iepirkumu datus, ja tie bija pieejami, varēja iegūt, vienīgi pārmeklējot dažādus dokumentus Iepirkumu uzraudzības biroja mājaslapā. Tomēr faktisko līgumu saņēmēju vārdus no publiskā iepirkuma dokumentācijas noskaidrot nevarēja.¹³ Tajā laikā prasība atklāt iepirkuma dokumentus bija piemērojama, iegādājoties preces un pakalpojumus par summu virs 4000 eiro vai arī tad, ja būvdarbi pārsniedza 14 000 eiro. Informācija par iepirkumiem un līgumiem, kas pārsniedza šos sliekšņus, bija jāpublicē Iepirkumu uzraudzības biroja mājaslapā, kā arī līgumslēdzēja iestādes mājaslapā.

Šī apņemšanās un tās starpposma mērķi dažādos veidos vērsti uz cīņu pret korupciju un sabiedrības finanšu ļaunprātīgu izmantošanu, tomēr tikai vienam starpposma mērķim – publisko līgumu nodošanai atklātībai – piemita uz sabiedrību vērsts elements, kas atbilda APP informācijas pieejamības vērtībai.¹⁴

Apņemšanās deva neviennozīmīgus rezultātus. No vienas puses, tādu noteikumu pieņemšana, kas pieprasa par dažiem līgumiem nodot atklātībai plašāku informāciju, ir nozīmīgs sasniegums. Valdība arī laida klajā elektronisko iepirkumu sistēmu, kas uzsāka darbu 2017. gada 1. oktobrī.¹⁵ Šādas sistēmas ieviešana pakāpeniski uzlabos iepirkumu informācijas pieejamību, tomēr to nevar attiecināt uz situācijas novērtējumu 2. rīcības plāna īstenošanas beigās (2017. gada 1. jūlijā). Turklāt šīs jaunās prasības attiecas tikai uz precēm un pakalpojumiem, kas pārsniedz 144 000 eiro un būvdarbiem, kuri pārsniedz 5 548 000 eiro.¹⁶

Jaunās "Iepirkumu vadlīnijas sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem"¹⁷ norāda, ka par labu praksi uzskatāms, ja tiek publiskota līgumu informācija par preču un pakalpojumu iepirkumu virs 42 000 eiro un būvdarbiem virs 170 000 eiro. Tomēr līgumtiesību informācija par līgumiem, kuri neatbilst šim

robežvērtībām, nav jāpublicē iepirkumu uzraudzības biroja mājaslapā. Tā vietā šo informāciju var apkopot un darīt pieejamu citur, piemēram, atsevišķā valdības iestādes mājaslapā. Tomēr bez obligātas publiskošanas prasības liels daudzums informācijas par līgumtiesībām, kas pārsniedz vecās robežvērtības (4000 eiro par precēm un pakalpojumiem un 14 000 eiro par būvdarbiem) kādu laiku nebūs centralizēti pieejams sabiedrībai vienā vietnē. Laika gaitā būs nepieciešams publiskot plašāku informāciju par līgumiem – no 2018. gada 1. aprīļa: par publiskajiem būvdarbu līgumiem (170 000 eiro – 5 548 00 eiro), par publiskajiem piegādes vai pakalpojumu līgumiem (42 000 eiro – 144 000 eiro). No 2019. gada 1. janvāra: par publiskajiem būvdarbu līgumiem (20 000 eiro – 170 000 eiro), par publiskajiem piegādes vai pakalpojumu līgumiem (10 000 eiro – 42 000 eiro). Tomēr rīcības plāna beigās (2017. gada jūlijā) pastāvēja prasība publiskot mazāku skaitu līguma dokumentu nekā rīcības plāna sākumā, un pat tad, kad elektroniskā iepirkumu sistēma būs pilnībā ieviesta, līgumu summu robežvērtības, pie kurām jāpublisko līguma saturs, būs augstākas nekā rīcības plāna sākumā.

Sabiedrības par atklātību "Delna" (*Transparency International* vietējā nodaļa) korupcijas novēršanas speciālisti uzstāj, ka augstās robežvērtības palielina korupcijas risku un samazina caurredzamības līmeni iepirkuma procesā.¹⁸ Liela daļa publiskā iepirkuma darījumu tagad vairs nav pakļauti atklātības procedūrām salīdzinājumā ar *status quo* pirms jauno noteikumu pieņemšanas. KNAB pauda šīs bažas un informēja pētnieci par tām, kad sniedza intervijas starpposma ziņojumam, taču ne Ministru kabinets, ne Saeima neņēma vērā biroja ieteikumus.

Kopumā, lai gan jaunā e-iepirkumu sistēma līdz ar prasību publicēt plānotus iepirkumus un izplatīt atvērtās datu kopas, ir labāks caurredzamības instruments, laika posmā līdz tās ieviešanai lielāka darījumu daļa nebūs viegli pieejama sabiedrības uzraudzībai. Šī iemesla dēļ NNM pētniece uzskata, ka šīs apņemšanās īstenošana (līdz brīdim, kad tiks ieviests elektroniskais iepirkums) pasliktinājusi informācijas pieejamību valstī. Visbeidzot, lai gan citi šīs apņemšanās starpposma mērķi (attiecināmi uz administratīvajām saistībām, kriminālatbildību par korupciju un interešu konfliktiem) varētu nodrošināt labāku valsts resursu izmantošanu, tie ir iekšēji pasākumi, kas nav tieši saistīti ar APP vērtībām, un tādēļ neviesa izmaiņas pārvaldības atklātības līmenī.

Pārnešana uz nākamo periodu?

Nākamais rīcības plāns ietver apņemšanos sekmēt publisko iepirkumu caurredzamību. Apņemšanās koncentrēta uz tās iepirkuma informācijas caurredzamības uzlabošanu, kas atrodas zem jaunajām robežvērtībām, virs kurām uzlikts pienākums obligāti publiskot informāciju, kā skaidrots iepriekš, kā arī uz noslēgto līgumu un to grozījumu caurredzamību.

-
- ¹ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.
- ² "Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/doc.php?id=288730>.
- ³ "Publisko elektronisko iepirkumu noteikumi," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/doc.php?id=289087>.
- ⁴ "Iepirkumu uzraudzības biroja atvērto datu (Open IUB) serviss, Atvērto datu serviss, Iepirkumu uzraudzības birojs , <http://open.iub.gov.lv/>.
- ⁵ "Grozījumi Valsts kontroles likumā," Saeima, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/9C377236DD263414C225808A004A0A56?OpenDocument>.
- ⁶ "Iepirkumu vadlīnijas sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem", Finanšu ministrija, http://m.esfondi.lv/upload/0_vadlinijas.pdf.
- ⁷ "Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežvērtībām," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/ta/id/289083-noteikumi-par-publisko-iepirkumu-ligumcenu-robezvertibam>.
- ⁸ KNAB, rakstisks paziņojums, 2017. gada 13. septembris.
- ⁹ "Krimināllikums," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>.
- ¹⁰ "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/doc.php?id=61913>.
- ¹¹ Turpat.
- ¹² Latvijas Republikas tiesību aktu portāls, <https://likumi.lv/doc.php?id=294518>
- ¹³ Jānis Volberts, "Delna: Ko Latvija var mācīties no Panamas papīru skandāla", *Diena*, 2016. gada 7. aprīlis,, https://www.diena.lv/raksts/latvija/viedokli/_delna_-ko-latvija-var-macities-no-panamas-papiru_-skandala-14136331.
- ¹⁴ Plašāka informācija pieejama "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016".
- ¹⁵ "Uzmanību! E-konkursu sistēmas izmantošana iepirkuma procedūrām, kuras uzsāktas ar 01.10.2017.," Iepirkumu uzraudzības birojs, <https://www.iub.gov.lv/lv/node/705>.
- ¹⁶ "Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežvērtībām," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/ta/id/289083-noteikumi-par-publisko-iepirkumu-ligumcenu-robezvertibam>.
- ¹⁷ "Iepirkumu vadlīnijas sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem", http://m.esfondi.lv/upload/0_vadlinijas.pdf.
- ¹⁸ Jānis Volberts, "Publiskā iepirkuma sliekšņa celšana palielinās korupcijas riskus", *Par Likumu un Valsti*, 2016. gada 24. oktobris, <http://www.lvportals.lv/visi/viedokli/282763-publiska-iepirkuma-slieksna-celsana-palieldinas-korupcijas-riskus/>.

6. apņemšanās. NVO finansēšana

Apņemšanās teksts:

Izveidot ilgtspējīgu NVO finansēšanas modeli

2016. gada janvārī saskaņā ar Uzņēmumu reģistra sniegto informāciju Latvijā bija reģistrētas 14704 nevalstiskās organizācijas. Tomēr šajās organizācijās ir apvienojusies salīdzinoši maza Latvijas iedzīvotāju daļa, turklāt tai ir tendence samazināties. Liela daļa nevalstisko organizāciju darbojas kultūras, sporta un atpūtas jomā (39%), bet daudz mazāk – cilvēktiesību aizstāvības, korupcijas apkarošanas, ekoloģisko problēmu risināšanas u.tml. jomās. Pastāv tendence veidoties lingvistiski nošķirtām – latviešu un krievvalodīgo – nevalstiskajām organizācijām. Latvijas nevalstiskās organizācijas aizvien vēl ir finansiāli un administratīvi vājas, neproporcionāli bieži tiek dibinātas Rīgā, un tām ir neliels biedru skaits. Turklāt tikai neliela daļa organizāciju ir finansiāli ilgtspējīgas. Tomēr sociālekonomiskās krīzes apstākļos tieši NVO nodrošināja pakalpojumus sociālajā un interešu izglītības jomā, kur valsts pārvaldes budžets bija ierobežots. Vienlaikus pilsoniskās sabiedrības organizācijas netiek pilnvērtīgi iesaistītas publiskās politikas veidošanā, kas samazina uzticību valsts pārvaldei.

Galvenais mērķis: Pilnveidot tiesisko un finansiālo regulējumu, lai veicinātu biedrību institucionālo kapacitāti, NVO kvalitatīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, stiprinot tās kā sociālos partnerus, kā arī veicinātu valsts uzdevumu deleģēšanu biedrībām un nodibinājumiem jomās, kur tas ir pieļaujams un iespējams, it īpaši pilsoniskās izglītības jautājumos.¹

Vadošā institūcija: Kultūras ministrija

Citas iesaistītās puses: Sabiedrības integrācijas fonds, ministrijas

Uzsākts: 2014.....

Jāpabeidz: 2016

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbildīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenožīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas
6. Kopumā		✓				✓				✓					✓	✓			✓		

Apņemšanās mērķis

Apņemšanās mērķis ir stiprināt NVO darbības juridisko un finansiālo ietvaru, kā arī veicināt to kapacitāti, palielināt to NVO skaitu, kuras darbojas pie sabiedrisko politiku veidošanas, mazināt starp organizācijām pastāvošo nošķiršanos pēc valodas, organizāciju ģeogrāfisko centralizāciju, kā arī administratīvo un finanšu vājumu. Lai gan apņemšanās teksts bija neskaidrs un nebija norādīts precīzs sasniedzamais rezultāts, praksē valdība koncentrējās uz NVO fonda izveidi, kuram būtu nozīmīga ietekme uz pilsonisko līdzdalību Latvijā.

Izpilde

Vidusposmā: Būtiska

Atbildot uz pastāvīgu pilsoniskās sabiedrības organizāciju pieprasījumu, valdība izveidoja NVO fondu,² tādēļ apņemšanās izpilde bija uzskatāma par būtisku jau rīcības plāna īstenošanas vidusposmā. Konkrēti, valdība apņēmas līdz 2016. gadam izveidot nacionālo NVO fondu un izveidoja darba grupu, kas izstrādāja konceptuālo ziņojumu "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi".³ Kultūras ministrija 2015. gada 21. oktobrī organizēja sabiedriskās apspriešanas par konceptuālo ziņojumu un vienojās par priekšlikumu, ka valsts budžetā tiek veidota īpaša budžeta līnija, bet piešķirto līdzekļu pārvaldība nodota Sabiedrības integrācijas fondam – valsts fondam ar pieredzi NVO programmu un projektu atbalstīšanā. Ministru kabinets apstiprināja konceptuālo ziņojumu un piešķīra 400 000 eiro projektu īstenošanai 2016. gadā, lai arī neparedzot šim nolūkam īpašu gada budžeta līniju.⁴

Plašāka informācija pieejama 2015. – 2016. gada NNM progresa ziņojumā.⁵

Noslēgumā: Pabeigta

Otrajā īstenošanas gadā valdība apstiprināja ikgadējo NVO fonda finansējumu 2017., 2018. un 2019. gadam 400 000 apmērā. 2018. gada sākumā bija finansējums arī 2020. gadam. Šajā ziņā uzskatāms, ka valsts budžetā pastāv pieticīgs, taču ilgtspējīgs finanšu atbalsts nevalstiskajām organizācijām. Nacionālais NVO fonds 2017. gadā no 149 projektu pieteikumiem atbalstīja 42.⁶

Otrais plāna īstenošanas gads nesa arī izmaiņas fonda plānošanas procesā un programmas īstenošanas grafikā. NVO tagad var iesniegt projektu pieteikumus decembrī un sākt tos īstenot martā vai aprīlī, atkarībā no projektu kvalitātes. Kapacitātes palielināšanas programmām valdība tagad ļauj izmantot līdzekļus izdevumiem sākot ar janvāri. Citiem vārdiem, īstenošanas periods tika pagarināts.⁷ Vēl viens uzlabojums ir tas, ka valdība tagad aicina NVO ekspertus novērtēt projektus. Rezultātā vērtējumi ir profesionālāki un precīzāki, jo eksperti pārzina NVO darbības specifiku. Fonda konsultatīvajā padomē ir iesaistītas arī NVO, un fonda darbību uzrauga Memoranda padome.

2017. gadā Kultūras ministrija turpināja atbalstīt NVO ārpus Rīgas ar finansējumu no valsts budžeta (šim nolūkam kopš 2014. gada ikgadēji piešķirto 160 000 eiro).⁸ Šis fonds atbalsta NVO, kuras darbojas pilsoniskās sabiedrības attīstības un nacionālo minoritāšu jomā. Reģionālie NVO centri organizē projektu konkursus, sadala finansējumu un piedāvā tehnisko atbalstu tām NVO, kuras īsteno projektus, slēdzot sadarbības līgumus ar ministriju.

Lai arī iepriekš aprakstītās aktivitātes turpināsies, tagad pieejami operatīvi un ilgtspējīgi mehānismi NVO atbalstam. Tādēļ NNM pētniece uzskata, ka apņemšanās ir īstenota.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Sabiedrības līdzdalība: Nenožīmīgas izmaiņas

Valsts finansējums NVO ir nozīmīgs solis uz priekšu, jo kopš 2004. gada tā ir bijusi Latvijas NVO prioritāte. Intervētie NVO pārstāvji kopumā bija apmierināti ar fonda izveidi, iekļaujošo attīstības procesu un iespēju piedalīties fonda Stratēģiskās plānošanas komitejā.⁹ 2016.gadā tika finansēti 66 projekti, bet 2017.gadā – 42. Tomēr, ņemot vērā to, ka Latvijā reģistrētas vairāk nekā 20 000 NVO,

jaunie finanšu resursi – 400 000 eiro gadā (kaut arī Nacionālajā attīstības plānā paredzēti 700 000 eiro) – ir pieticīgi. NVO lūgušas Sabiedrības integrācijas fondu meklēt privāto un ārvalstu finansējumu, lai palielinātu pieejamos līdzekļus.¹⁰

Tomēr pārāk stingras, neelastīgas procedūras samazina fonda ietekmi. Piemēram, jaunie līdzekļi ir piesaistīti konkrētiem projektiem un nav paredzēti ilgtermiņa kapacitātes veidošanai, kas varētu nodrošināt lielāku ilgtspēju. NVO, kas saņem līdzekļus, uzkrāts liels administratīvais slogs darbietilpīgu atskaišu veidā par visu pieejamo finansējumu, tostarp obligāta atskaite par katru stundu, kas nostrādāta, īstenojot projektu. NVO sagatavoja ieteikumu sarakstu šo jautājumu risināšanai,¹¹ iesniedza šo sarakstu fondam un apsprieda ieteikumus Memoranda padomē 2016. gada 30. novembrī¹² un 2017. gada 1. martā.¹³ Tomēr Sabiedrības integrācijas fonds līdz šim atteicies pazemināt administratīvās prasības.

Kultūras ministrijas atbalsta programma, kuras ikgadējais finansējums ir 160 000 eiro, arī rosina NVO atbalstu, tomēr finansējums paredzēts noteiktām darbībām un nesniedz atbalstu organizāciju ilgtspējai. Turklāt šī programma tika uzsākta vēl pirms rīcības plāna sākuma.

Ņemot vērā to, ka finansējums bijis pieticīgs un lielākoties vērsts uz konkrētiem projektiem, nevis pamata institucionālās kapacitātes celšanu, NNM pētniece vērtē apņemšanos šajā jomā kā nelielu, taču svarīgu kā soli uz priekšu, kas varētu vest pie nozīmīgāka valdības atbalsta NVO un plašākas pilsoniskās līdzdalības.

Svarīgi paturēt prātā, ka NVO fonds ir tikai viena no vairākām valsts finansētām programmām ceļā uz apņemšanās plašāko mērķi – integrēt sabiedrību. Piemēram, valdība atbalsta arī programmu diasporas bērniem un NVO, kā arī programmu latviešu valodas apguvei un demogrāfisko jautājumu risināšanai.¹⁴ NVO fonda panākumu novērtēšanas indikatori ietver pieaugumu iedzīvotāju līdzdalībā sabiedrības dzīvē, jauniešu brīvprātīgo darbu, sadarbību starp NVO, NVO komentārus likumprojektiem, un reģistrēto NVO daudzumu. Balstoties šajos rādītājos, Sabiedrības integrācijas fonds plāno līdz 2018. gada beigām izvērtēt valdības projektu ietekmi.¹⁵

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Tāpat kā iepriekšējā starpposma ziņojumā, NNM pētniece iesaka iekļaut šo apņemšanos arī nākamajā plānā, īpaši pievēršoties NVO finansēšanas modeļa kvalitātei. Jāturpina virzīties uz priekšu, uzmanību veltot šādām darbībām: piešķirt fondam lielāku valsts budžeta daļu, lai nodrošinātu plašākas sabiedrības iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā; gada gaitā nodrošināt ilgtspējīgas finanšu plūsmas NVO, koncentrējoties uz ilgtermiņa programmām; nodrošināt valsts budžeta finansējumu pat tad, ja NVO programmas saņem ārvalstu finansējumu; samazināt administratīvo slogu NVO, kas saņem finansiālo atbalstu.

NNM pētniece arī ierosina pārtraudēt citus valdības nodrošinātos potenciālos NVO ienākumu avotus, piemēram, jaunas Eiropas Savienības (ES) finanšu programmas, un uzraudzīt tiesisko regulējumu, lai novērstu esošā netiešā atbalsta samazināšanu NVO (piemēram, nodokļu atvieglojumus vai spēkā esošo ekonomisko aktivitāšu regulējumu). Praksē visus šos uzraudzības pienākumus uzņemas Memoranda padome, tomēr tā nav vispiemērotākā platforma šā uzdevuma veikšanai.

Trešajā rīcības plānā nav ietverta atsevišķa apņemšanās attiecībā uz ilgtspējīgu NVO finansēšanas modeli. Tomēr, izsakot apņemšanos par NVO lomas pastiprināšanu politikas izstrādē, valdība uzņemas piešķirt prioritāti valsts finansējumam interešu aizstāvības aktivitātēm.

¹ Starp apņemšanās aprakstu rīcības plāna sākotnējā un pārskatītajā versijā ir tikai nelielas tekstuālas atšķirības.

² Ministru kabinets, *Latvijas Otrais nacionālais rīcības plāns 01.07.2015–30.06.2017*,

http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/attachments/ogp_2_plana_vidusposma_zinojums_07.10.2016.pdf.

³ "Par konceptuālo ziņojumu "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi," Latvijas Republikas likumdošana, <http://likumi.lv/doc.php?id=278602>.

⁴ "Konceptuālais ziņojums "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi", Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti, [http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2015-09-28&dateTo=2016-09-27&text=Par+valsts+finans%C4%93ta+%&org=0&area=0&type=.](http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2015-09-28&dateTo=2016-09-27&text=Par+valsts+finans%C4%93ta+%&org=0&area=0&type=)

⁵ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf.

⁶ "NVO fonds" 2017, Sabiedrības integrācijas fonds, http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=category&id=410&Itemid=127&lang=lv.

⁷ 2016. gadā NVO bija jāīsteno projekti laika posmā starp jūniju un oktobri, līdz ar to īstenošanas periods faktiski ilga piecus mēnešus. Detalizētāka informācija pieejama 2015.–2016. gada NNM progresā ziņojumā <http://bit.ly/2AJnG7a>.

⁸ "NVO atbalsts," Kultūras ministrija, <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/pilsoniska-iesaistisanas/nvo-atbalsts>.

⁹ NNM pētnieces veiktas intervijas: Iveta Kažoka (Sabiedriskās politikas centrs "Providus"), 2016. gada 22. augustā; Jānis Volberts, (*Transparency International* Latvijas nodaļa, "Delna"), 2016. gada 22. augusts; Liene Gātere (*Transparency International* Latvijas nodaļa, "Delna"), 2016. gada 22. augusts; un Kristīne Zonberga (Latvijas Pilsoniskā alianse), 2016. gada 23. augusts.

¹⁰ "NVO fonda Stratēģiskās plānošanas komitejas pārstāvju rekomendācijas NVO fonda pārvaldīšanai un ieviešanai," Ministru kabinets, 2016. gada 25. oktobris, <http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/1741.pdf>.

¹¹ Turpat.

¹² "2016. gada 30. novembra sēdes darba kārtība," Ministru kabinets, <http://www.mk.gov.lv/lv/content/2016gada-30novembra-sedes-darba-kartiba>.

¹³ "2017. gada 1. marta sēdes darba kārtība," Ministru kabinets, <http://www.mk.gov.lv/lv/content/2017gada-1marta-sedes-darba-kartiba>.

¹⁴ "SIF administrētās programmas," Sabiedrības integrācijas fonds, http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=238%3ASabiedribas-integracijas-fonda-administretas-programmas&catid=2%3Afonds&Itemid=11&lang=lv.

¹⁵ "Valsts budžeta programmas 2002-2017," Sabiedrības integrācijas fonds, http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=section&id=13&Itemid=127&lang=lv.

7. apņemšanās. Balsošana tiešsaistē

Apņemšanās teksts:

Jānodrošina iespēja vākt parakstus referendumu ierosinājumam internetā

Latvijas iedzīvotājiem bija iespēja ierosināt likuma grozījumus un referendumus, vācot parakstus uz papīra, un tos notariāli apstiprinot klātienē, līdz šim nav bijusi iespēja to izdarīt elektroniski. Grozījumi likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" paredz, ka, sākot ar 2015. gada 1. janvāri, iedzīvotājiem būs iespēja tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas iniciatīvas parakstīt arī elektroniski – portālā www.latvija.lv un privātpersonu veidotās tiešsaistes sistēmās.

Papildus primārajam uzdevumam, risinājuma ieviešanā ir ieviesta inovatīva un atvērta pieeja – atvērto saskarņu princips. Likums un pakārtotie ministru kabineta noteikumi paredz, ka risinājumus parakstu vākšanai elektroniskā vidē ir iespējams veidot arī privātpersonām. Parakstus par referendumu ierosināšanu vākt elektroniski tās var, ja sistēma atbilst valsts noteiktām drošības un tehniskām prasībām un to ir sertificējusi atbildīgā iestāde. Valsts nodrošina sadarbības platformu elektroniski savāktu balsu iesniegšanai, pārbaudei un skaitīšanai.

Galvenais mērķis: Parakstu vākšanas referendumu ierosinājumiem internetā piedāvātajam e-pakalpojumam vienotajā valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv mērķis ir nodrošināt Latvijas iedzīvotājiem ērtākas un plašāk pieejamas iespējas piedalīties likumprojektu un referendumu ierosināšanā, tādējādi atvieglojot iedzīvotāju, t.sk. ārvalstīs atrodošos, iespēju nepastarpināti iesaistīties savas valsts demokrātijas procesos.

Starpposma mērķi:

- Ministru kabineta noteikumi Nr. 471 Parakstu vākšanas tiešsaistes sistēmu drošības un tehniskās prasības; Jaunā e-pakalpojuma nodrošināšana vienotajā valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv

Pārbaudāmi un izmērāmi rādītāji:

- Jaunā e-pakalpojuma izmantošanas intensitātes mērīšana.

Vadošā institūcija: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Citas iesaistītās puses: Valsts pārvaldes iestādes (ministrijas un to padotības iestādes), sabiedrība

Uzsākts: 2014.....

Jāpabeidz: 2017

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde				Vidusposmā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgam un atbildīgam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sāktā	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenožīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas		
7. Kopumā			✓			✓	✓				✓					✓				✓			
7.1. E-paraksta regulējums		✓				✓					✓					✓							
7.2. Portāls		✓				✓	✓				✓					✓							

Apņemšanās mērķis

Apņemšanās mērķis ir uzlabot iespējas parakstu vākšanai internetā ar šādiem pasākumiem: (1) e-paraksta portāla izveide un (2) tehnisko un drošības parametru noteikšana e-parakstu vākšanas sistēmām, kas tiek izmantotas, lai iesniegtu petīcijas. Vienīgā izmaiņa saistībā ar šo apņemšanos pārskatītajā rīcības plānā ir ieviestie termiņi pasākumu pabeigšanai (2014. – 2015. gads tehniskajiem parametriem, 2015. gads portālam un 2017. gada vidus – apņemšanās izpilde kopumā).

Parakstu vākšanu var izmantot trīs procesos: (1) grozījumu ierosināšana likumos vai konstitūcijā; (2) balsojums par Saeimas pieņemto likumu, kuru prezidents nav izsludinājis (prezidentam ir tiesības neizsludināt likumprojektu, un tādā gadījumā notiek referendums); un (3) atlaizot Saeimu. Saskaņā ar likumu, lai ierosinātu referendumu, vienam no katriem 10 vēlētājiem (pašlaik – aptuveni 144 000 cilvēkiem) 12 mēnešu laikā jāparaksta petīcija.¹

Izpilde

Vidusposmā: Pabeigta

2015. gada janvārī valdība portālā www.latvija.lv laida klajā jaunu e-paraksta pakalpojumu.² Vēlāk 2015. gadā valdība iedzīvotājiem atvieglāja piekļuves iespēju sistēmai (1) nodrošinot piekļuvi caur komercbanku konta autorizācijas sistēmu un (2) ļaujot trešajām pusēm vākt parakstus internetā. Pirmajā rīcības plāna gadā e-petīciju parakstu iesniegšanas, verifikācijas un saskaņošanas platforma tika atvērta izmantošanai trešajām pusēm oficiālajā Latvijas portālā www.latvija.lv.

Vidusposma novērtēšanas laikā portālā norisinājās divas referenduma iniciatīvas, tomēr neviena no tām nesavāca 1000 balsis. Lai veicinātu šā rīka lietojumu, NNM pētniece ieteica uzlabot vietnes navigāciju un popularizēt jauno rīku. Plašāka informācija pieejama 2015. –2016. gada NNM progresa ziņojumā.³

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Sabiedrības līdzdalība: Nozīmīgas izmaiņas

Parakstu vākšanas portāla izveide bija potenciāli pārveidojoša apņemšanās, jo pirmo reizi deva iespēju iedzīvotājiem tiešsaistē ierosināt referendumus un piedalīties tajos ar parakstu. Iepriekš Latvijas iedzīvotāji varēja ierosināt referendumus, vācot parakstus uz papīra, kuriem bija nepieciešams notariāls apliecinājums, kas, savukārt, nebija pieejams bez maksas. Tādējādi e-parakstu portāla izveide varētu paplašināt līdzdalības iespējas, ievērojami atvieglojot iespēju iedzīvotājiem ierosināt referendumus un tiesību aktu grozījumus, kā arī balsot par tiem.

Apņemšanās devusi iedzīvotājiem iespēju balsot par priekšlikumiem elektroniski un bez maksas. Centrālā vēlēšanu komisija izsludina katru priekšlikumu savā mājaslapā un portālā www.latvija.lv, kas ļauj lietotājiem dalīties šajā informācijā sociālajos tīklos, piemēram, *Facebook*, *Twitter*, *Google+* un *Draugiem.lv* (populārākais sociālais tīkls Latvijā).⁴ Savu identitāti iespējams apliecināt, izmantojot elektronisko parakstu vai autentifikāciju caur komercbanku. Statistika par diviem portālā piedāvātajiem (un noslēgtajiem) priekšlikumiem atklāj, ka 90% balsotāju izvēlējās iesniegt petīcijas elektroniski, izmantojot jauno sistēmu.⁵ Šie statistikas dati liecina par to, ka, salīdzinājumā ar iepriekšējo sistēmu ar parakstiem "uz papīra", jauno portālu izmantot ir ievērojami vieglāk. Tādēļ, saskaņā ar NNM pētnieces atzinumu, jaunais tehnoloģiju lietojums pilsoniskās līdzdalības atbalstam nesis nozīmīgas izmaiņas valsts atklātības pakāpē.

Tomēr pastāv arī būtiski ierobežojumi (lai gan tie ne vienmēr izriet no apņemšanās īstenošanas). Piemēram, e-parakstu vākšanas sistēma tika ieviesta tūlīt pēc (un sakarā ar) nozīmīgu paraksta daudzuma palielinājumu, kas nepieciešams, lai sāktu referendumu (no 10 000 līdz aptuveni 144 000). Pēc izmaiņām neviena iniciatīva nav savākusi nepieciešamo parakstu skaitu, kas nepieciešams referenduma uzsākšanai. Pēdējie referendumi notika 2012. gadā (par valsts valodu) un 2011. gadā (par Saeimas atlaišanu). Abi notikuši pirms šī rīcības plāna īstenošanas sākuma. Sākot ar 2017. gada 8. septembri, balsošanai bija pieejamas trīs iniciatīvas (tostarp abas, kas iepriekš minētas šeit sadaļā "Izpilde"), un tās bija saņēmušas attiecīgi 841, 1 207 un 3 633 parakstus.

Turklāt pastāv privāts portāls, kur iedzīvotājiem iespējams iesniegt priekšlikumus – *ManaBalss.lv*,⁶ kuram ir līdzīgs mērķis – lai pilsoņu idejas tiktu nodotas lēmumu pieņēmējiem Saeimā. Portāla mērķis ir likt Saeimai apspriest publiskos priekšlikumus. Tā kā priekšlikumi portālā nav paredzēti referendumu ierosināšanai, bet drīzāk skar jautājumus, kas jāapspriež Saeimā, iedzīvotāju ierosinātās iniciatīvas tiek iesniegtas izskatīšanai Saeimā, tiklīdz tās saņem 10 000 e-parakstu. Portāls pastāv jau kopš 2011. gada, un kopš tā laika aptuveni 70 procenti tā lietotāju ir balsojuši par kādu iniciatīvu.⁷ Platforma ir arī pamanāmāka sociālajos tīklos, un, šķiet, tā ir plašāk izmantots rīks pārmaiņu sasniegšanai. Piemēram, iniciatīva pret lieliem nekustamā īpašuma nodokļiem *ManaBalss.lv* saņēma 23 039 parakstus, salīdzinot ar tikai 884 balsīm par līdzīgu iniciatīvu portālā *Latvija.lv*.

Runājot par *ManaBalss.lv* rezultātiem, 2015. gada pārskats parādīja, ka vietnē bija publicētas 31 iniciatīvas. No tiem 6 sasniedza vajadzīgo balsu skaitu (10 000). Līdz ar to 4 tika iesniegtas Saeimā, bet pārējās divas – pašvaldībām.⁸ Saeimai saskaņā ar Saeimās kārtības rulli jāapspriež visi iesniegumi, ko parakstījuši 10 000 vēlētāju,⁹ bet Saeimas deputātiem ir tiesības noraidīt priekšlikumu, ja viņi uzskata, ka nav lietderīgi ierosināt izmaiņas tiesību aktos vai praksē. Kopš 2011. gada 17 iniciatīvas bijušas veiksmīgas (t.i., Saeima lūgusi ministrijas veikt izmaiņas politikā vai mainījis likumus); 12 – neveiksmīgas, savukārt 12 tiek izskatītas Saeimā un 3 – pašvaldībās.¹⁰

Tomēr portāls *Latvija.lv*, kura izveidošana ir daļa šīs apņemšanās, kalpo svarīgam mērķim. Ja Saeima nolemj neapspriest *ManaBalss.lv* priekšlikumu, iedzīvotājiem jāatrod cits ceļš, kā panākt pārmaiņas, piemēram, ierosinot referendumu. Ja pēc tam notiek referendums, Saeimai ir pienākums apstiprināt ierosināto grozījumu. Tādējādi valdība radījusi jaunas tehnoloģiskas inovācijas, kas ļautu sabiedrībai ietekmēt lēmumus. No otras puses, iepriekš minēto ierobežojumu dēļ sistēma vēl nav nesusi būtiskas izmaiņas.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Arņemšanās ir izpildīta un netiek pārņemta uz jauno rīcības plānu.

¹ "Parakstu vākšanas Latvijā," Centrālā vēlēšanu komisija, <https://www.cvk.lv/pub/public/27592.html>.

² "Likums par 2012.gada 8.novembra likuma "Grozījumi likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu"" atcelšanu," Parakstīšanās par vēlēšanu iniciatīvām, <https://www.latvija.lv/pv>.

³ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-mid-term-progress-report-2015-2017>.

⁴ "Turpinās parakstu vākšana elektroniski," <https://www.latvija.lv/Aktualitates/2015/Tautas-nobalsosana>.

⁵ "Statistika: Parakstu vākšana Nr. 20150918-008," Centrālā vēlēšanu komisija, https://www.cvk.lv/pub/upload_file/2016/Statistika_PV_17092015_18092016.pdf; un "Statistika: Parakstu vākšana Nr. 20151113-012," https://www.cvk.lv/pub/upload_file/2016/Statistika_PV_14112015_13112016.pdf.

⁶ www.manabalss.lv

⁷ Turpat.

⁸ "2015.gada ražīgums," <https://manabalss.lv/system/mbmini.jpg>.

⁹ Saeimas kārtības rullis, 131³, <https://likumi.lv/doc.php?id=57517>.

¹⁰ "Izpildīts," <https://manabalss.lv/page/progress>.

8. apņemšanās. Trauksmes cēlēju aizsardzība

Apņemšanās teksts:

Likumprojekta par trauksmes cēlēju aizsardzību izstrāde

Sabiedrības negatīva attieksme pret trauksmes celšanu. Salīdzinoši neliels to personu skaits, kas gatavas ziņot par pārkāpumiem. Trauksmes cēlēju aizsardzības mehānisms nav efektīvs.

Galvenais mērķis: Izstrādāt trauksmes celšanas un trauksmes cēlēja aizsardzības vienotu tiesisku regulējumu.

Vadošā institūcija: Valsts kanceleja

Citas iesaistītās puses: Iekšlietu ministrija, Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Augstākā tiesa, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Ģenerālprokuratūra, biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna", Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (darba grupas dalībnieki trauksmes cēlēju aizsardzības likuma izstrādei)

Uzsākts: 2014 Jāpabeidz: 2016. gada 31. decembrī

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Orģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?					
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbilstīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sāktā	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenožīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas	
8. Kopumā		✓					✓							✓				✓				

Apņemšanās mērķis

Apņemšanās mērķis ir izstrādāt regulējumu, lai nodrošinātu trauksmes cēlēju tiesisko aizsardzību. Šis jautājums bija nevalstisko organizāciju un valsts institūciju uzmanības lokā jau pirmā rīcības plāna izstrādes laikā, kad Valsts kanceleja izveidoja starpministriju darba grupu, lai izstrādātu koncepciju par trauksmes cēlēju aizsardzību. Darba grupa 2014. gadā pieņēma lēmumu par likumprojekta izstrādi trauksmes cēlēju aizsardzībai.

Kaut arī apņemšanās sākotnējais formulējums bija ļoti nekonkrēts, valdība precizējusi iecerēto apņemšanās rezultātu otrā rīcības plāna pārskatītajā versijā. Tagad ir skaidrs, ka apņemšanās mērķis ir izstrādāt vienotu tiesisko regulējumu trauksmes celšanai un trauksmes cēlēja aizsardzībai. Rīcības

plāna pārskatītajā redakcijā papildus tika precizēts, ka likuma projektu paredzēts izziņot valsts sekretāru sanāksmē 2015. gada decembrī un iesniegt Ministru kabinetā līdz 2016. gada decembrim.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Pirmajā rīcības plāna īstenošanas gadā darba grupa apsprieda likumprojektu. Ministru kabinets pagarināja likumprojekta apstiprināšanas termiņu līdz 2016. gada 31. decembrim. Tā rezultātā, sasniedzot rīcības plāna īstenošanas vidusposmu, apņemšanās izpilde bija ierobežota. Plašāka informācija pieejama 2015. – 2016. gada NNM progresa ziņojumā.¹

Noslēgumā: Pabeigta

Apņemšanās ir tehniski īstenota, jo tā mērķis bija izstrādāt likumprojektu, nevis to ieviest, – to paveikt pilnvarota vienīgi izpildvara. Tomēr likums nav spēkā, un to nav apstiprinājusi arī Saeima, kurā likumprojekta izskatīšana uzsākta 2017. gada 16. martā.² Šī ziņojuma sagatavošanas laikā likumprojekts joprojām tika skatīts.

Otrajā ieviešanas gadā Valsts kanceleja vadīja likumprojekta izstrādes procesu, koordinējot to ar valsts institūcijām un sabiedrības locekļiem, tostarp organizējot saskaņošanas sanāksmi 2016. gada jūlijā. Ministru kabinets apstiprināja likumprojektu 2017. gada martā.³ Valsts kanceleja Ministru kabineta mājas lapā ievietoja īpašu sadaļu par trauksmes cēlēju aizsardzību, izskaidrojot galvenos jēdzienus un aprakstot likuma izstrādes procesu.⁴ Skaidrojumu par likumu un tā nepieciešamību Valsts kanceleja sniedza arī oficiālajā likumu portālā, sociālajos tīklos un plašsaziņas līdzekļos.⁵ Valsts kanceleja turpina strādāt, lai paaugstinātu sabiedrības informētību, piemēram, organizējot šim jautājumam veltītu starptautisku konferenci 2017. gada novembrī. 2017. gada beigās tika izveidota parlamentāra darba grupa, lai izstrādātu alternatīvu likumprojektu. Darba grupā pārstāvēta Valsts kanceleja, Tieslietu ministrija, NVO "Delna", Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība un Latvijas pilsoniskā alianse. Iepriekšējā NNM ziņojumā NNM pētniece ierosināja pieņemt likumprojektu, saglabājot caurredzamības standartiem atbilstošus principus, piemēram,

- Prasību veidot trauksmes cēlēju aizsardzības sistēmas organizāciju iekšienē;
- Kopīgu sistēmu, lai izskatītu iesniegumus visām institūcijām, kas iesaistītas ziņojumu apstrādē; un
- Trauksmes cēlēju aizsardzības līdzekļu nodrošināšana, tostarp anonimitāte, aizliegums veikt pasākumus pret attiecīgo personu un pierādīšanas pienākums darba devēja pusē.

Ministru kabinets, caurskatot likumprojektu, saglabāja augstāk minētos principus. NNM pētniece iesaka tos saglabāt, Saeimai caurlūkojot likumprojektu.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Atbildīgums: Bez izmaiņām

Pašreiz, lai gan apņemšanās tehniski ir pabeigta, valdības praksē nav nekādu izmaiņu, jo likums nav spēkā.

Pārņemšana uz nākamo periodu?

Trešajā rīcības plānā iekļauta apņemšanās, kas paredz sabiedrības informētības veicināšanas pasākumus saistībā ar trauksmes cēlēju aizsardzību. Apņemšanās īstenošana atkarīga no tā, vai Saeima būs apstiprinājusi iepriekš minēto likumprojektu. Turpmāk pilsoniskajai sabiedrībai būs svarīgi uzturēt iesaisti, jo neatlaidīgākas iedzīvotāju prasības pēc pārmaiņām sekmēs iespēju, ka likums tiks pieņemts.

¹ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-mid-term-progress-report-2015-2017>.

² "Centrālā vēlēšanu komisija," Likumprojekti, Saeima, [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title\)=*trauksmes+c%C4%93l%C4%93ju*&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title)=*trauksmes+c%C4%93l%C4%93ju*&SearchMax=0&SearchOrder=4).

³ Likumprojekts "Trauksmes cēlēju aizsardzības likums", Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti, <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2016-09-06&dateTo=2017-09-06&text=trauksme&org=0&area=0&type=0>.

⁴ "Trauksmes cēlēji," Ministru kabinets, <http://www.mk.gov.lv/lv/content/trauksmes-celeji>.

⁵ Inese Kuške, "Trauksmes cēlēju aizsardzības mehānisma izveide Latvijā," *Par Likumu un Valsti*, 2017. gada 6. februāris, <http://www.lvportals.lv/visi/viedokli/285003-trauksmes-celeju-aizsardzibas-mehanismas-izveide-latvija/>.

9. apņemšanās. Partiju finansēšana

Apņemšanās teksts:

Politisko partiju finansēšanas sistēmas izvērtējums

Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums paredz valsts budžeta finansējuma piešķiršanu politiskām organizācijām, reizē nosakot konkrētus priekšnosacījumus finansējuma saņemšanai, kā arī tā izlietošanai. Lai konstatētu, vai valsts finansējuma piešķiršana ir sasniegusi sākotnēji izvirzīto mērķi – lielo ziedotāju ietekmes mazināšanu politikā, kā arī identificētu, kādām pozīcijām drīkst izlietot valsts piešķirto finansējumu – nepieciešams izvērtēt politisko partiju un politisko organizāciju finansēšanas sistēmas darbību, konstatējot pastāvošās nepilnības un problēmas, kā arī piedāvājot risinājumus to novēršanai.

Galvenais mērķis ir ierobežot naudas varu politikā.

Darbs mērķa sasniegšanai tiks veikts astoņu apakšuzdevumu ietvaros, kas iekļauti ar 2015. gada 16. jūlija Ministru kabineta rīkojumu pieņemtajās "Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015. – 2020. gadam" (turpmāk – Pamatnostādnes):

- Izvērtēt politisko partiju un politisko organizāciju finansēšanas sistēmas darbību pēc grozījumiem politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā par valsts budžeta finansējuma piešķiršanu politiskajām organizācijām (partijām), kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai nodrošinātu partiju darbību starpvēlēšanu periodos, mazinātu partiju atkarību no lieliem ziedojumiem, kā arī veicinātu nelielu ziedojumu piesaisti (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.);
- Nodrošināt politisko organizāciju (partiju) finansiālās darbības atklātumu, efektīvizējot atbildības piemērošanas mehānismus par pieļautajiem pārkāpumiem un paredzot vieglākas sankcijas politisko partiju finansēšanas kontroles jomā par maznozīmīgiem administratīvajiem pārkāpumiem, tai skaitā izvērtējot iespējas mazināt administratīvo slogu (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.);
- Balstoties uz KNAB saņemtajiem iesniegumiem un veiktajām pārbaudēm, analizēt slēptās priekšvēlēšanu aģitācijas izpaušmes iepriekšējos priekšvēlēšanu periodos un sniegt priekšlikumus normatīvo aktu grozījumiem slēptas aģitācijas riska novēršanai (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.);
- Nodrošināt politisko partiju finanšu datu elektroniskās deklarēšanas sistēmas izveidi un ieviešanu Latvijā (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.);
- Balstoties uz iepriekšēju analīzi par partijas un citus vēlēšanu dalībniekus interesējošiem problēmjautājumiem priekšvēlēšanu periodā un vēlēšanu dienās, KNAB izstrādāt metodisko materiālu politiskajām partijām, lai, gatavojoties vēlēšanām, nodrošinātu tām saistošo tiesību aktu pareizu interpretāciju un piemērošanu (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2015.);
- Izstrādāt priekšlikumus pieaugošās privāto interešu ietekmes likumdošanas procesā mazināšanai un lobēšanas atklātības veicināšanai, kā arī kārtības, kādā valsts amatpersonas (tostarp parlamenta deputāti), komunicē ar lobētājiem un citām iesaistītajām pusēm, kas mēģina ietekmēt likumdošanas procesu, un šīs informācijas publiskošanai (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.);
- Izvērtēt lobēšanas ietekmi uz valsts budžeta likumu, būvniecību, maksātnespējas administrācijas procesu un citiem sektoriem un sniegt priekšlikumus nesamērīgas lobēšanas ietekmes mazināšanai (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2018.);
- Izvērtēt normatīvo regulējumu, kas saistīts ar ziedotāju identitātes publiskošanu un noteikt ziedojuma limitu, kurā iekļaujoties, informācija par ziedotāju netiek publiskota, tādējādi veicinot "mazo" ziedotāju līdzdalību politisko organizāciju finansēšanā (Pamatnostādnēs uzdevuma izpildes termiņš: 31.12.2016.).

Vadošā institūcija: Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

Citas iesaistītās puses: N/A

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?					
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgam un atbildīgam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sāka	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas	
9. Kopumā	✓				Neskaidra					✓				✓				✓				
9.1. Izvērtējums	✓				Neskaidra					✓			✓									
9.2. Juridiskā atbildība	✓				Neskaidra					✓				✓								
9.3. Aģitācijas ierobežošana	✓				Neskaidra					✓				✓								
9.4. Elektroniskā deklarēšana			✓		Neskaidra					✓				✓								
9.5. Metodoloģija partijām			✓		Neskaidra					✓					✓							
9.6. Lobēšanas regulējums	✓				Neskaidra					✓				✓								
9.7. Lobēšanas ietekmes izvērtējums	✓				Neskaidra					✓			✓									
9.8. Nelielie ziedojumi			✓		Neskaidra					✓				✓								

Apņemšanās mērķis

Valsts subsīdijas politiskajām partijām Latvijā ir nelielas. Tās tiek piešķirtas kopš 2012. gada, un to apjoms ir apmēram 0.71 eiro par katru balsi, ko politiskās partijas saņēmušas iepriekšējās Saeimas vēlēšanās. Nelielais subsīdiju apjoms kalpo par iemeslu tam, kāpēc politiskās partijas ir atkarīgas no privātiem ziedojumiem un tiek turētas aizdomās par naudas ietekmi politikā. Lai šo problēmu risinātu, NVO ierosināja, lai valdība izvērtētu valsts subsīdiju ietekmi uz politiskajām partijām un, vadoties no izvērtējuma rezultātiem, APP ietvaros piedāvātu izmaiņas.¹ NVO izteica priekšlikumu, ka šiem pasākumiem jāiekļūst par apņemšanos otrajā rīcības plānā. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas

uzskatīja, ka lielākas valsts subsīdijas varētu ļaut partijām kļūt profesionālākām, attīstīt cilvēkresursus, kā arī sagatavot rūpīgi izstrādātus ilgtermiņa politikas risinājumu piedāvājumus. Valdība uzklauzīja šo priekšlikumu, bet iekļāva to rīcības plānā starp citiem pasākumiem, kuriem nav uz sabiedrību vērstu sadaļu.

Kopumā apņemšanās mērķis ir samazināt privātā finansējuma ietekmi politikā, īpaši attiecinot to uz lieliem privātiem donoriem vai arī neskaidras izcelsmes finanšu līdzekļiem. Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti astoņi soļi:

- Izvērtējums par politiskajām partijām izmaksāto valsts subsīdiju ietekmi uz pašreizējo situāciju;
- Efektīvāku atbildības mehānismu ieviešana politisko partiju finansēšanas pārkāpumu gadījumos, ieskaitot sankciju samazināšanu par nenozīmīgiem administratīviem pārkāpumiem;
- Risinājumi slēpto priekšvēlēšanu kampaņu izdevumu samazināšanai;
- Elektroniskā sistēma partiju finanšu deklarēšanai;
- Rokasgrāmata politiskajām partijām par to darbības tiesisko ietvaru;
- Lobēšanas caurspīdīguma palielināšana;
- Lobēšanas ietekmes izvērtējums dažādās jomās;
- Sliekšņa noteikšana anonīmiem ziedojumiem.

Rīcības plāna pārskatītajā versijā vienīgās būtiskās izmaiņas ir skaidru termiņu noteikšana katram starpposma mērķim, kas atspoguļots iepriekš citētajā apņemšanās aprakstā.

Izpilde

Vidusposmā: Ierobežota

Lai gan KNAB tika sagatavojis vairākus tiesību aktu grozījumus, neviens no priekšlikumiem nebija publiski pieejams, nedz arī apstiprināts Ministru kabinetā vai Saeimā. Tādējādi apņemšanās izpilde tika vērtēta kā ierobežota.

KNAB ziņoja par sekojošu progresu saistībā ar katru starpposma mērķi:

- Tā vietā, lai izvērtētu valdības subsīdijas, KNAB ziņoja, ka tiek izstrādāti grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, nosakot, ka persona nedrīkst ziedot tādu pašu vai lielāku summu nekā tās deklarētie ienākumi. Tādā veidā valdība cer panākt, lai lielle ziedotāji nesadala ziedojamās summas mazākās, kuras tad partijām ziedo fiktīvi „mazie ziedotāji”. Grozījumi ir iesniegti Saeimas komisijā, taču rīcības plāna īstenošanas vidusposmā Saeima tos vēl nebija izsludinājusi (grozījumus Saeima pieņēma 2017. gada 26. oktobrī, pēc Rīcības plāna noslēguma).
- Efektīvas atbildības pasākumi bija paredzēti, lai samazināt sodu par nebūtiskiem administratīviem pārkāpumiem. KNAB sagatavoja vadlīniju projektu, tomēr tās nebija stājušās spēkā, nedz arī publiski pieejamas komentēšanai.
- KNAB pārstāvji līdzdarboja Saeimas komisijas sēdēs, izstrādājot likuma grozījumus slēptās aģitācijas novēršanai. Grozījumu projekti nebija publiski pieejami komentēšanai.
- Tika uzlabota elektroniskā partiju ienākumu deklarēšanas sistēma. Uzlabojumi neietekmēs politisko partiju deklarējamās un publiski pieejamās informācijas saturu – jau pašlaik informācija tiek iesniegta KNAB un ir publiski pieejama. Pasākums samazinās KNAB darbinieku administratīvo slogu un izmainīs veidu, kā politiskās partijas atklāj to finanšu informāciju valdībai. Rezultātā šis pasākums ir vērst uz biroja darba efektivitātes uzlabošanu.
- KNAB ir sagatavojis metodiku politiskajām partijām, apkopojot likumus un noteikumus, kuri ir jāievēro pirmsvēlēšanu periodā. Materiāls tika prezentēts Saeimas komisijā. Rīcības plāna vidusposmā (2016. gada jūlijā) tas nebija publicēts un publiski pieejams.

- 2014. gada 25. oktobrī premjerministrs izdeva rezolūciju lobēšanas regulējumam, paredzot izdarīt grozījumus jau esošajos tiesību aktos. Tika izveidota darba grupa, kurā piedalījās Tieslietu ministrijas un KNAB pārstāvji. Darba grupa izstrādāja un 2016. gada 26. maijā iesniedza apspriešanai grozījumus Valsts pārvaldes iekārtas likumā² un Saeimas kārtības rullī.³ Diskusijas starp ministrijām un Saeimas komisijas iekšienē līdz šim nav nesušas rezultātu.
- KNAB apņēmas izvērtēt lobēšanas ietekmi dažādās politikas nozarēs, piemēram, būvniecībā un valsts budžeta veidošanā. Aktivitātes īstenošana vēl nebija uzsākta.
- Saskaņā ar KNAB sniegto informāciju ziņojuma izstrādes laikā notika darbs, nosakot sliekšni, zem kura ir iespējami anonīmi ziedojumi politiskajām partijām. Tomēr vidusposma novērtējuma sagatavošanas laikā nebija konkrētu rezultātu, kurus varētu izvērtēt.

Plašāka informācija pieejama 2015. – 2016. gada NNM progresa ziņojumā.⁴

Noslēgumā: Ierobežota

- Saeima pieņēma grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (276. pants),⁵ lai nodrošinātu efektīvu atbildību. Rezultātā politiskās partijas, kas izdara nelielus administratīvus pārkāpumus, tagad pakļautas ierobežotākām sankcijām, un tas atvieglo izpildinstitūciju administratīvo slogu. Starpposma mērķis ir sasniegts.
- Saeima pieņēma grozījumus likumdošanā par slēpto aģitāciju.⁶ Tajos formulēti noteikumi drukāto materiālu izplatīšanai privātās pastkastēs, aizliegts izmantot valstij piederošas mājas un iestādes, lai izplatītu materiālus, kā arī fiksēti izcenojumu noteikumi par reklāmas materiālu izvietojumu privātpašumā esošās reklāmas vietās. Grozījumi stājās spēkā 2016. gada 15. jūlijā. Tādēļ starpposma mērķis uzskatāms par izpildītu.
- Elektroniskās deklarēšanas sistēmas ieviešana ir saistīta ar Saeimā esošajiem grozījumiem Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā.⁷ Tādējādi starpposma mērķa īstenošana uzskatāma par ierobežotu.
- KNAB 2016. gada 21. decembrī noorganizēja semināru⁸ politiskajām partijām un publicēja tām paredzētu metodoloģiju, kurā ietvertas priekšvēlēšanu periodiem paredzētas vadlīnijas.⁹
- Centieni regulēt lobēšanu nav materializējušies grozījumos, kā aprakstīts iepriekšējā ziņojumā. KNAB izstrādāja jaunus grozījumus Saeimas kārtības rullī¹⁰ un iesniedza tos Saeimas Juridiskajai komisijai. Tomēr grozījumu saturs nav publiski pieejams. Saskaņā ar KNAB sniegto informāciju,¹¹ ierosinātie grozījumi reglamentē Saeimas deputātu komunikāciju ar lobētājiem un citām personām, kas cenšas ietekmēt likumprojektus un likumdošanas procesu. Ņemot vērā to, ka šobrīd nav progresa, starpposma mērķa īstenošana ir ierobežota.
- Lobēšanas ietekmes novērtējums nav sācies, jo lobēšana vēl nav definēta Latvijas tiesību aktos.
- KNAB izstrādāja grozījumus Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, lai noteiktu anonīmu ziedojumu apjoma sliekšni. Grozījumi tika apstiprināti Saeimā otrajā lasījumā 2017. gada 22. jūnijā. Tomēr grozījumu pieņemšana Saeimā un likuma izsludināšana notika pēc rīcības plāna īstenošanas noslēguma (attiecīgi 2017. gada 26. oktobris un 2017. gada 8. novembris).

Kopumā apņemšanās izpilde ir ierobežota, jo vairākas aktivitātes netika uzsāktas, un divu galveno aktivitāšu īstenošanā novērots vien neliels vai neesošs progress ceļā, lai pārtrauktu naudas ziņā ierasto praksi Latvijas politikā, t.i., analītiskais pētījums par valdības subsīdiju ietekmi uz politisko partiju darbu netika uzsākts un neatrodas KNAB darba kārtībā, savukārt centieni izveidot lobēšanas regulējumu noveda pie vairākiem priekšlikumiem, bet rezultātus nenesa.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Bez izmaiņām

Sabiedrības līdzdalība: Bez izmaiņām

Atbildīgums: Bez izmaiņām

Kaut arī valdības ierosinātās aktivitātes šās apņemšanās kontekstā uzskatāmas par pozitīvām reformām, tām nav tieša sakara ar atvērtu pārvaldību. Tādējādi informācijas, pilsoniskās līdzdalības vai publiskās atbildības līmeņos nav konstatētas nekādas izmaiņas.

Pārnešana uz nākamo periodu?

Trešajā rīcības plānā ir ietverta apņemšanās izstrādāt noteikumus, kas pieprasa atklātību likumprojektu un politikas virzienu lobēšanā.¹² Tajā galvenā uzmanība tiks veltīta diskusijām par lobēšanas ietekmi lēmumu pieņemšanā un sabiedrības informēšanas pasākumu īstenošanai.

Domājot par nākotni, NNM pētniece iesaka noteikt par prioritāti izvērtēt valsts subsīdijas politiskajām partijām un lobēšanas ietekmi uz Latvijas politiku. Lai šīs aktivitātes būtu saistītas ar atvērtu pārvaldību, valdība varētu apņemties iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas novērtējumā, publicējot novērtējuma rezultātus un/vai izplatot datus par lobēšanas sekām. Politikai, kas vēlas risināt naudas ietekmi politikā, būtu jābalstās uz šo analīžu rezultātiem un ieteikumiem. Bez iepriekš veiktiem pētījumiem tādus pasākumus kā efektīvākus atbildības ieviešanas mehānismus un anonīmo ziedojumu sliekšņu noteikšanu, kas ierosināti šīs apņemšanās ietvaros, varētu formulēt arī tā, ka esošā situācija pasliktinātos. Turklāt INNM pētniece iesaka koncentrēties uz mazskaitlīgākām aktivitātēm ar augstāku ietekmi, konkretizējot paredzamos rezultātus un precizējot, kā tie tiks sasniegti, nevis lemt par labu neskaidrākām darbībām.

¹ Iveta Kažoka (Sabiedriskās politikas centrs "Providus"), NNM pētnieces veikta intervija, 2016. gada 22. augusts.

² "Likumprojekts "Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā", Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti, <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40390230>.

³ Likumprojekts "Grozījumi Saeimas kārtības rullī", Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti, <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40390231>.

⁴ "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-mid-term-progress-report-2015-2017>.

⁵ "Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/doc.php?id=89648>.

⁶ "Grozījumi Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā," Latvijas Republikas likumdošana, <https://likumi.lv/ta/id/283154-grozijumi-priekšvelesanu-agitacijas-likuma>.

⁷ "Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā," Likumprojekti, Saeima, [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[NumberTxt\]=910/Lp12\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=([NumberTxt]=910/Lp12)&SearchMax=0&SearchOrder=4).

⁸ "Informācija aģitācijas izvietotājiem," Priekšvēlēšanu aģitācija, KNAB, <https://www.knab.gov.lv/lv/finances/campaigning/media/>.

⁹ "Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma piemērošanas vadlīnijas atbilstoši KNAB kompetencei," KNAB, https://www.knab.gov.lv/upload/partijam_nesaistitam_personam/pofkn_reklamdevejiem_21.12.pdf.

¹⁰ "Grozījumi Saeimas kārtības rullī," Likumprojekti, Saeima, [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[NumberTxt\]=922/Lp12\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=([NumberTxt]=922/Lp12)&SearchMax=0&SearchOrder=4).

¹¹ KNAB, rakstisks paziņojums, 2017. gada 13. septembris.

¹² Latvijas Nacionālais rīcības plāns 2017-2019, https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_National-Action-Plan_2017-2019_LAT.pdf

10. apņemšanās. Ētikas kodekss

Apņemšanās teksts:

Valsts pārvaldē nodarbināto ētikas kodekss

Valsts pārvaldes iestādēs ir ētikas kodeksi, taču nav vienota ētikas normu ietvara un vienotu ētikas normu ievērošanas pasākumu.

Galvenais mērķis: Izstrādāt valsts pārvaldē nodarbināto ētikas kodeksu.¹

Vadošā institūcija: Valsts kanceleja

Citas iesaistītās puses: Fokusa grupu pārstāvji, domnīca "Providus"

Uzsākts: 2014. gada decembrī...

Jāpabeidz: 2016. gada decembrī

Redaktora piezīme: Iepriekš norādītais apņemšanās teksts ņemts no rīcības plāna pārskatītās versijas, kas publicēta 2016. gada oktobrī un pieejama <http://bit.ly/2EK34dH>. Oriģinālā rīcības plāna versija pieejama <http://bit.ly/2ptZ0sq>. Lai aplūkotu atšķirības starp abām versijām, skatiet <http://bit.ly/2FPvK4r>.

Pārskats par apņemšanos	Specifiskums				Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Iespējamā ietekme				Izpilde		Vidusposmā Noslēgumā		Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?					
	Nav	Zems	Vidējs	Augsts	Informācijas pieejamība	Sabiedrības līdzdalība	Atbildīgums	Tehnoloģijas un inovācija caurspīdīgumam un atbildīgumam	Nav	Neliela	Vidēja	Pārveidojoša	Nav sākta	Ierobežota	Būtiska	Pabeigta	Situācija pasliktinājusies	Bez izmaiņām	Nenozīmīgas izmaiņas	Nozīmīgas izmaiņas	Izcilas izmaiņas	
10. Kopumā		✓			Neskaidra				✓						✓			✓				

Apņemšanās mērķis

Pirms rīcības plāna uzsākšanas nebija skaidrs, kas tiek sagaidīts saistībā ar interešu konfliktiem, ētiku un lobēšanu. Kaut arī daudzās iestādēs pastāvēja ētikas kodekss, visām pārvaldes institūcijām nebija vienota standarta. Tādējādi Ētikas kodeksa mērķis bija sakārtot un standartizēt sagaidīto un veicināt godīgumu valsts pārvaldes pārstāvju darbībā, vienlaikus darbojoties sabiedrības interesēs saskaņā ar valsts noteiktajiem likumiem, vērtībām, principiem un profesionālo ētiku. Kodekss papildinātu esošās tiesību normas, sniegtu sīkāku informāciju un paskaidrojumus par to, kā rīkoties, un nodrošinātu principus, kas jāievēro.

Izpilde

Vidusposmā: Būtiska

Vidusposma ziņojuma sagatavošanas laikā Ētikas kodeksa projekts vēl atradās konsultāciju posmā. Konsultāciju procesa ietvaros valdība īstenoja vairākas diskusijas valdības institūciju iekšienē – rīkoja

fokusgrupas ar 27 valsts institūcijām, tostarp jauniešiem ierēdņiem, ētikas komiteju locekļiem un augsta līmeņa vadītājiem. Attiecībā uz pilsonisko sabiedrību, organizācija *Providus* bija tieši iesaistīta kodeksa izstrādē. Kodeksa projekts vēlāk tika publicēts Ministru kabineta mājaslapā publiskiem komentāriem. Lai nodrošinātu pietiekami daudz laika kvalitatīvu diskusiju veikšanai, valdība pagarināja projekta iesniegšanas termiņu Ministru kabinetam līdz 2016. gada beigām.

Kodeksa projektā bija šādas nodaļas: “Vispārīgie jautājumi”; “Pamatvērtības un principi”; “Pamatnoteikumi”; “Interesu konflikts un dāvanas”; “Attiecības ar lobētājiem”; “Papildu nosacījumi vadītājiem”; “Noteikumi, kas jāievēro ārpus darba laika”; “Pārkāpumu izvērtēšana” un citi jautājumi. Kodeksā sniegti arī ieteikumi, kā būtu jādarbojas ētikas komisijām institūcijās, un piedāvāts mehānisms, kā mācīties citam no cita – ikgadēju pieredzes apmaiņu, daloties ar labo praksi sarežģītās situācijās.

2015. – 2016. gada NNM progresa ziņojumā par Latviju teikts, ka apņemšanās nav attiecināma uz APP vērtībām, jo tā ir valdības iekšēja apņemšanās un nav vērsta uz iedzīvotāju iesaisti. Plašāka informācija pieejama šajā ziņojumā.²

Noslēgumā: Būtiska

Valsts kanceleja ziņoja,³ ka izstrādājusi spēles aplikāciju, kurā parādīti dažādi valsts amatpersonu ētiskas uzvedības aspekti, un tā pieejama vietnē <http://www.mk.gov.lv/etika>. Valsts kanceleja arī piedalījās festivālā LAMPA,⁴ organizējot un vadot pasākumu ar nosaukumu "Kā būt godīgam", kā arī risinot uzdevumus, kas balstīti izstrādātajā aplikācijā. Festivāls LAMPA tiek organizēts Latvijā trīs gadus un pulcē viedokļu līderus, politiķus, uzraudzības organizācijas un cilvēkus, kas interesējas par politikas jautājumiem. Tas tiek vērienīgi atspoguļots plašsaziņas līdzekļi un īpaši piesaista jauniešus.⁵

Valsts kanceleja arī ziņoja, ka izskatījusi kodeksa projektu, ņemot vērā jauno ESAO Padomes 2017. gada 26. janvāra rekomendāciju par publisko integritāti.⁶ Tomēr rīcības plāna izpildes perioda beigās kodekss netika apstiprināts. Kodeksa projekts ir pieejams Ministru kabineta mājaslapā komentēšanai.

Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?

Informācijas pieejamība: Bez izmaiņām

Sabiedrības līdzdalība: Bez izmaiņām

Atbildīgums: Bez izmaiņām

Pirms šī rīcības plāna uzsākšanas pastāvēja likumi un noteikumi, kas uzlika ierēdņiem par pienākumu konsultēties ar grupām, kuras visvairāk ietekmē politika. Valsts ierēdņiem bija jāveic konsultācijas, sagatavojot politikas ietekmes novērtējumus un izstrādājot politikas dokumentus, likumprojektus un noteikumus. Tomēr šīs prasības varēja izpildīt formāli, iesaistot dažas NVO, taču izvairoties no proaktīvām apspriedēm ar grupām, kuras ietekmē politika, bet kuras nav labi organizētas, vai atbildot uz iedzīvotāju lūgumiem, neatrisinot viņu problēmas. Pastāv arī situācijas, kad nav skaidrs, kā rīkoties saistībā ar interešu konfliktiem, morāles nostādnēm, sakariem ar lobistiem un uzvedību ārpus biroja. Šis vadlīniju trūkums ir iemesls, kāpēc valdība apņēmas izveidot ētikas kodeksu.

Šajā posmā pastāv tikai kodeksa projekts, tādēļ valdības praksē saistībā ar trim galvenajām APP vērtībām – piekļuvi informācijai, pilsonisko līdzdalību un publisko atbildību – izmaiņu nav. Kaut arī notika plašs konsultāciju process, kā aprakstīts iepriekš, tas galvenokārt aptvēra valsts iestādes. Turklāt, tā kā Latvijas valdība regulāri publicē dokumentu projektus tiešsaistē publiskiem komentāriem, šāda iedzīvotāju iesaiste nenozīmē izmaiņas valdības praksē. Tomēr Valsts kanceleja veicinājusi sabiedrības informētību par ētiku valsts ierēdniecībā, izstrādājot iepriekš minēto spēli aplikācijas veidā un piedaloties sabiedriskos pasākumos.

Pārnešana uz nākamo periodu?

Apņemšanās tiek pārnesta uz trešo rīcības plānu, kurā paredzēts, ka Ministru kabinetā tiks apstiprināts Ministru kabineta valsts sektora vērtību un ētikas kodekss, izstrādāts metodiskais ceļvedis kodeksa izskaidrošanai, kā arī tiešsaistes apmācības kurss un notiks sabiedrības informētības veicināšanas aktivitātes.

¹ Starp apņemšanās aprakstu rīcības plāna sākotnējā un pārskatītajā versijā ir tikai nelielas tekstuālas atšķirības.

² "NNM. Latvija. Progresā ziņojums 2015–2016", Atvērtās pārvaldības partnerība, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-mid-term-progress-report-2015-2017>.

³ Valsts kanceleja, rakstisks paziņojums, 2017. gada 18. septembris.

⁴ Festivāla LAMPA mājaslapa <http://festivalslampa.lv/event/lv/508/>.

⁵ "Jaunumi," LAMPA, <https://www.festivalslampa.lv/lv/jaunumi>.

⁶ "OECD Recommendation on Public Integrity," Anti-corruption and Integrity in the Public Sector, OECD, <http://www.oecd.org/gov/ethics/recommendation-public-integrity.htm>.

Metodoloģija

Noslēguma ziņojuma pamatā ir dokumentu izpēte un intervijas ar valdības un nevalstiskām iesaistītajām pusēm. NNM ziņojums balstās uz pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora un starptautisko organizāciju sniegtajiem progresa novērtējumiem, kā arī iepriekšējā NNM progresa ziņojuma.

Šī ziņojuma izstrādes laikā valdības pašnovērtējuma ziņojums nebija pieejams. Papildus augšminētajiem, NNM pētniece ziņojuma sagatavošanai izmantoja šādus avotus: rakstisku informāciju, ko sniedza par īstenošanu atbildīgās institūcijas (Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Starptozaru koordinācijas centrs, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Finanšu ministrija un Valsts kanceleja), publiski pieejamo informāciju ministriju oficiālajās mājaslapās, Valsts kancelejā, Saeimā un oficiālajās likumdošanas datubāzēs, kā arī e-pasta konsultācijas ar NVO pārstāvjiem.

Zinta Miezaine ir biedrības „Risinājumu darbnīca” sabiedriskā politikas analītiķe un valdes locekle. Biedrība veicina sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā vietējā, valsts un ES līmenī, aicinot kopā lēmumu pieņēmējus un tos, uz kuriem lēmumi attiecas.

Atvērtas pārvaldības partnerības (APP) mērķis ir nodrošināt, lai valdības izpilda savas apņemšanās caurspīdīga veicināšanai, iedziļinātā iesaistīšanai, korupcijas novēršanai un jaunu tehnoloģiju ieviešanai atvērtas pārvaldības stiprināšanai. APP neatkarīgās novērtēšanas mehānisms izvērtē katras valsts rīcības plāna izstrādi un ieviešanu, lai veicinātu dialogu starp ieinteresētajām pusēm un veicinātu atbildīgu sabiedrības priekšā.

*Risinājumu
Darbnīca*

